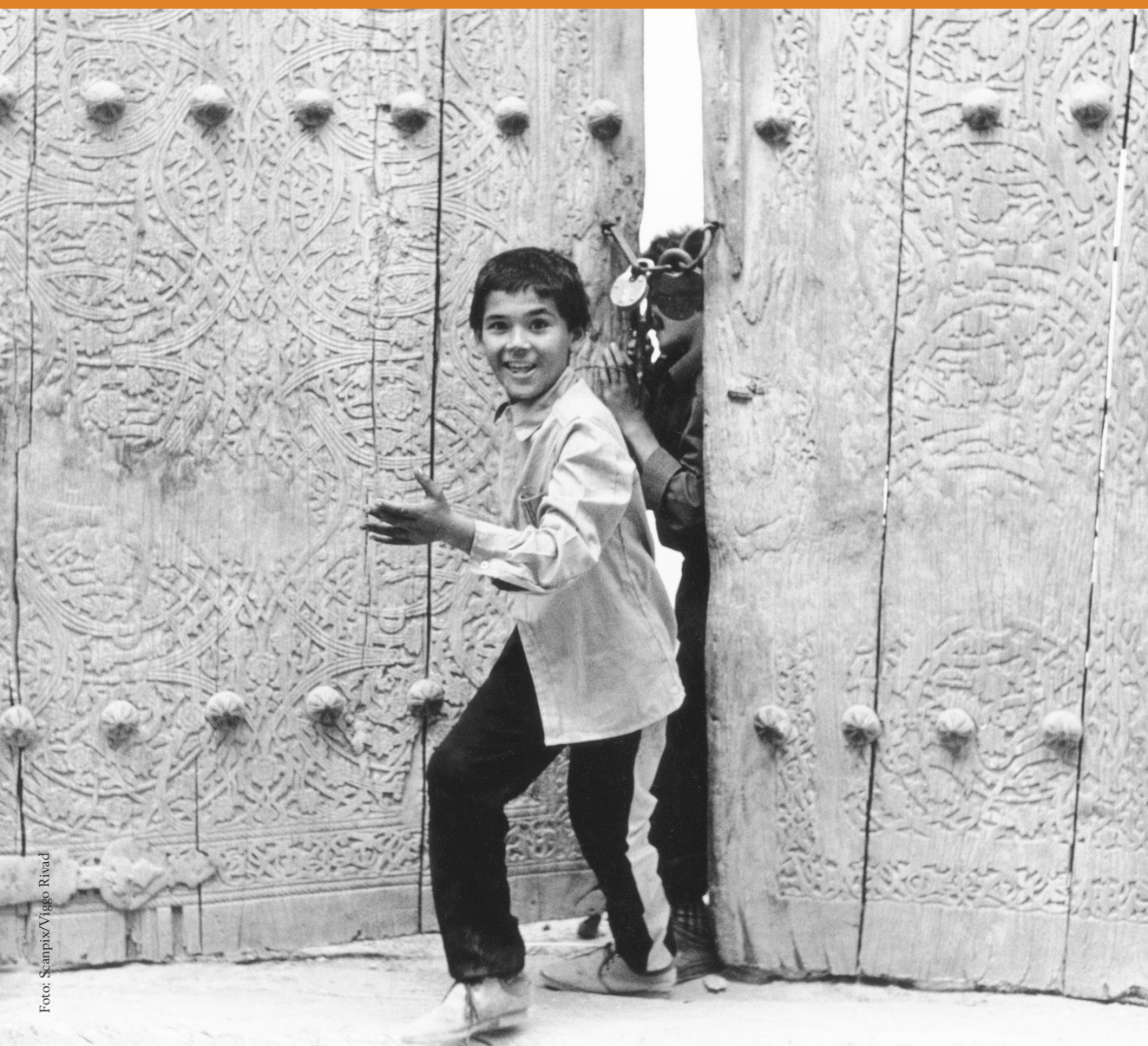

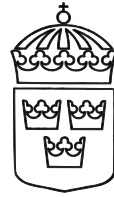

Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik

Regeringens skrivelse

2007/08:109

Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik

Skr.
2007/08:109

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 13 mars 2008

Fredrik Reinfeldt

Carl Bildt
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I denna skrivelse redogör regeringen för ambitioner och prioriteringar under mandatperioden vad gäller arbetet för de mänskliga rättigheterna i svensk utrikespolitik. Regeringen betonar vikten av en ökad samverkan mellan olika politikområden och ett samstämmigt agerande, nationellt och internationellt, för en resultatriktad politik. I skrivelsen lämnas vidare en kortfattad beskrivning av situationen vad gäller mänskliga rättigheter i olika delar av världen, samt av den utveckling som skett institutionellt och av normer, instrument och verktyg för arbetet med mänskliga rättigheter inom EU, FN och i andra internationella organ under de senaste åren.

Skrivelser om mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik har lämnats till riksdagen vid två tidigare tillfällen (skr. 1997/98:89 samt skr. 2003/04:20).

1	Inledning.....	5
2	Mål och inriktning för den svenska politiken för de mänskliga rättigheterna.....	7
2.1	De mänskliga rättigheterna som mål och medel	7
2.2	Grundläggande principer för arbetet för de mänskliga rättigheterna	8
2.2.1	De mänskliga rättigheterna är universella och odelbara.....	8
2.2.2	Rättigheterna gäller individer och är regeringars ansvar	8
2.2.3	Det är legitimt att reagera.....	9
2.3	Ett effektivt och resultatnriktat arbete för de mänskliga rättigheterna	9
3	Prioriteringar under mandatperioden: en politik för frihet och mot förtryck	10
3.1	Att bygga demokrati baserat på mänskliga rättigheter och rättsstatens principer	11
3.2	Sverige ska stärka yttrandefriheten	12
3.3	Sverige ska agera för ett avskaffande av dödsstraffet	13
3.4	Sverige ska agera mot tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning.....	14
3.5	Sverige ska verka aktivt mot summariska avrättningar och ofrivilliga försvinnanden.....	15
3.6	Sverige värnar rättsstatens principer.....	16
3.7	Sverige värnar de mänskliga rättigheterna och internationell humanitär rätt.....	17
3.7.1	Den humanitära rättens regler	17
3.7.2	Skyldigheten att skydda	18
3.7.3	Arbetet mot straffrihet.....	19
3.7.4	Internationella brottmålsdomstolen (ICC).....	19
3.7.5	Internationella straffrättsliga ad hoc-domstolar	20
3.8	Sverige ska arbeta mot diskriminering.....	20
3.8.1	Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter	21
3.8.2	Barnets rättigheter	23
3.8.3	Funktionshindrades rättigheter	24
3.8.4	Diskriminering och förföljelse på grund av sexuell läggning och könsidentitet	25
3.8.5	Rättigheter för personer som tillhör urfolk och nationella eller etniska, språkliga eller religiösa minoriteter	26
3.8.6	Rasism och etnisk diskriminering	26
3.8.7	Rättigheter och grundläggande behov	27
4	En samstämmig politik för mänskliga rättigheter	28
4.1	En säkerhetspolitik som genomsyras av de mänskliga rättigheterna	28
4.1.1	Konfliktförebyggande och krishantering.....	28

4.1.2	FN:s resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet.....	30
4.1.3	Rättvisa och försoning – en förutsättning för hållbar fred	31
4.1.4	Kampen mot terrorism	31
4.2	En politik för utveckling med de mänskliga rättigheterna som grund.....	32
4.2.1	Mänskliga rättigheter och demokrati för rättvis och hållbar utveckling	32
4.2.2	Världsbanken och andra internationella finansiella institutioner	33
4.3	Mänskliga rättigheter i handelspolitiken	34
4.3.1	Företagens sociala ansvar	34
4.3.2	Handel och arbetsrätt	36
4.3.3	Handelspolitiska instrument	36
4.3.4	Sanktioner.....	37
4.4	Mänskliga rättigheter, asylrätt och migration och miljö..	37
4.4.1	Asylrätt och migration	37
4.4.2	Miljö	38
5	Att agera – bilateralt, regionalt och globalt arbete	39
5.1	Bilateralt och nordiskt arbete för de mänskliga rättigheterna.....	40
5.1.1	Dialogerna om de mänskliga rättigheterna	40
5.1.2	Nordiskt samarbete	40
5.2	EU41	
5.2.1	EU:s gemensamma utrikes och säkerhetspolitik.	43
5.2.2	Sveriges ordförandeskap i EU hösten 2009....	43
5.3	Förenade nationerna.....	44
5.3.1	FN:s råd för de mänskliga rättigheterna	45
5.3.2	FN:s fredsbyggandekommission	45
5.3.3	FN:s ekonomiska och sociala verksamhet	46
5.4	Europarådets arbete för mänskliga rättigheter	46
5.4.1	Det svenska ordförandeskapet i Europarådets ministerkommitté 2008.....	46
5.4.2	Europarådets instrument för mänskliga rättigheter.....	47
5.5	OSSE:s arbete för mänskliga rättigheter.....	48
5.5.1	Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR).....	49
5.5.2	OSSE:s övriga instrument för de mänskliga rättigheterna.....	49
6	Mänskliga rättigheter i världens regioner.....	49
6.1	Europa	50
6.2	Östeuropa och Centralasien	52
6.3	Afrika	53
6.4	Mellanöstern och Nordafrika (MENA)	55
6.5	Nord-, Central- och Sydamerika samt Karibien	57
6.6	Asien och Oceanien.....	58

7	Information och opinionsbildning	60	Skr. 2007/08:109
7.1	Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter.....	61	
7.2	Rapporterna om mänskliga rättigheter i världens länder..	61	
7.3	Den nationella handlingsplanen för mänskliga rättigheter	62	
7.4	De enskilda organisationernas roll	62	
8	Slutord	63	
Bilaga 1	De centrala instrumenten om de mänskliga rättigheterna.....	65	
Bilaga 2	Förkortningar.....	68	
Bilaga 3	Länksamling	71	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 mars 2008.....	73	

Den 10 december 1948 antog Förenta nationernas (FN) generalförsamling den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Förklaringen gav det internationella samfundet en gemensam värdegrund i synen på människan och förhållandet mellan stat och individ, och satte en standard för de mänskliga rättigheterna som är överordnad politiska och ekonomiska, kulturella och religiösa skillnader. När den allmänna förklaringen fyller 60 år finns det anledning att återigen understryka att dess grundläggande normer är universella och bindande för alla världens stater. Alla stater har en skyldighet att värna alla människors lika värde och rättigheter.

Sverige ska vara en tydlig röst i världen för de mänskliga rättigheterna. Regeringen höjer ambitionen på detta område, och kommer att agera bilateralt, genom Europeiska unionen (EU) och multilateralt för att de mänskliga rättigheterna ska implementeras och efterlevas fullt ut i alla världens länder. Sverige ska reagera mot förtryck och övergrepp, förhindra diskriminering och bidra till att stärka andra länders kapacitet att respektera de mänskliga rättigheterna. Sverige kommer att prioritera arbetet med de mänskliga rättigheterna under ordförandeskapet i Europarådets ministerkommitté 2008 och ordförandeskapet i EU 2009.

Värnandet om de mänskliga rättigheterna genomsyrar utrikespolitikens alla delar. I detta arbete vill regeringen särskilt stärka sambandet mellan mänskliga rättigheter, demokrati och utveckling byggd på rättsstatens principer, och ge de mänskliga rättigheterna en mer framträdande roll i arbetet för fred och säkerhet. Regeringen har ett brett spektrum av instrument till sitt förfogande.

Under de 60 år som arbetet pågått för att förverkliga den allmänna förklaringen har mycket förändrats. Efterkrigstidens statiska världsbild och maktförhållanden gäller inte längre. Globaliseringen har släppt loss krafter som stärker de mänskliga rättigheterna och förutsättningarna för demokrati i många länder. Information om övergrepp når ut i realtid. De som arbetar mot förtryck har fått nya medel att nå fram och nå ut med sitt budskap.

Det finns en välkommen ökad global medvetenhet om att respekten för de mänskliga rättigheterna är en del av ett gemensamt ansvar. Vid FN:s toppmöte 2005 slog världens ledare fast att det finns ett direkt samband mellan säkerhet, utveckling och mänskliga rättigheter. Där accepterades också den viktiga principen om staters skyldighet att skydda sin befolkning mot folkmord, krigsförbrytelser, etnisk rensning och brott mot mänskligheten, och världssamfundets ansvar att ingripa när en stat inte vill eller förmår leva upp till denna skyldighet. Det pågår en tydlig förskjutning i synen på suveränitet till att betona staters ansvar för individens säkerhet och rättigheter.

Likaså växer insikten om att respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och en fungerande rättsstat förutsätter och ömsesidigt förstärker varandra. Detta är en bärande princip i EU:s utvidgning och en starkt bidragande orsak till Europas positiva utveckling de senaste decennierna. Detta samband gäller även globalt.

Men bilden är inte odelat ljus. Det finns även spänningar och tendenser till en förnyad polarisering i synen på de mänskliga rättigheterna och folkrätten. I delar av världen går utvecklingen för mänskliga rättigheter i fel riktning. De grova och storskaliga övergreppen i Darfur och i liknande konflikter visar på behovet av effektivare instrument för att skydda civila. Personer som står upp mot förtryck och diktatur förföljs. Yttrandefriheten begränsas. Kvinnors rätt att delta i politiska processer åsidosätts, liksom deras rätt till utbildning. Detta är endast några exempel.

Dessa faktorer är viktiga utgångspunkter i utformningen av ett effektivt och resultatnriktat arbete med mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik. Regeringens politik för de mänskliga rättigheterna är långsiktig och strävar efter en värld där alla kan leva i frihet och trygghet. Insatser till stöd för ökad respekt för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättstatens principer ska ge hållbara resultat. Sverige och EU måste samtidigt också ha förmågan att agera snabbt för att möta vår tids mest brännande problem.

Engagemanget för mänskliga rättigheter genomsyrar såväl riksdagens partier som ett brett spektrum av enskilda organisationer. Denna samsyn om de mänskliga rättigheternas betydelse i utrikespolitiken är värdefull för Sveriges möjligheter att bedriva ett framgångsrikt arbete och stärker trovärdigheten i våra insatser för de mänskliga rättigheterna.

Regeringens skrivelse om mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik är en uppföljning av de två tidigare skrivelserna (skr. 1997/98:89 och skr. 2003/04:20). Sveriges arbete för att främja och stärka de mänskliga rättigheterna omfattar alla rättigheter. Denna skrivelse fokuserar på regeringens politik i prioriterade och aktuella frågor under mandatperioden. Skrivelsen ger vidare en översikt av utvecklingen av nya instrument och institutioner samt av komponenter och redskap i arbetet för de mänskliga rättigheterna, exempel på hur Sverige arbetar med olika frågor och en kort beskrivning av situationen för de mänskliga rättigheterna i världens regioner.

De åtgärder som regeringen aviserar innebär inga utökade utgifter utöver i statsbudgeten beräknade ramar.

2 Mål och inriktning för den svenska politiken för de mänskliga rättigheterna

Skr. 2007/08:109

2.1 De mänskliga rättigheterna som mål och medel

- Målet för arbetet med de mänskliga rättigheterna i svensk utrikespolitik är att bidra till att de rättigheter som fastslagits inom ramen för FN och andra internationella forum ska komma alla människor till del.
- Sveriges agerande ska vara resultatutrett och fokusera på att de mänskliga rättigheterna efterlevs. Detta arbete bedrivs bilateralt, genom EU och inom FN, Europarådet, Världsbanken och de andra internationella finansiella institutionerna samt Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Prioritet ska ägnas frågor där Sverige har särskilda förutsättningar att få genomslag.

Den svenska politiken för de mänskliga rättigheterna vilar på en fast grund av respekt för internationellt överenskomna konventioner och normer.

Arbetet för mänskliga rättigheter är en prioritet för regeringen och ska genomsyra utrikespolitikens alla delar, nationellt, inom EU och i multilaterala fora. Respekt för de mänskliga rättigheterna är både ett utrikespolitiskt mål och ett medel för att uppnå utveckling och långsiktig säkerhet. I såväl utvecklings-, säkerhets- som handelspolitiken har insatserna för att främja de mänskliga rättigheterna ökat i omfattning. Nu lyfts mänskliga rättigheter fram som en allt viktigare aspekt också i migrations- och miljöpolitiken. Regeringen arbetar för en konsekvent och framgångsrik politik för de mänskliga rättigheterna genom ytterligare samverkan mellan olika politikområden.

Ett viktigt utrikespolitiskt redskap är politiken för global utveckling (PGU) där mänskliga rättigheter är en central och integrerad del. Sverige är det första landet i världen att slå fast en politik där alla politikområden strävar mot det gemensamma målet om en rättvis och hållbar global utveckling. En sådan utveckling kan bara uppnås genom att alla krafter drar åt samma håll. Politiken lades fast i regeringens proposition Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling (prop. 2002/03:122), och förnyas under våren 2008 genom en skrivelse till riksdagen. Fokus läggs där på ett antal centrala utmaningar för en rättvis och hållbar global utveckling.

En av dessa utmaningar handlar om att motverka förtryck, ofta i form av kränkningar av mänskliga rättigheter och om brist på demokrati. Målet om en rättvis och hållbar global utveckling kan inte nås om inte den värdighet som det innebär att ha makt över sitt eget liv återupprättas.

Sveriges arbete för de mänskliga rättigheterna i utrikespolitiken, i EU och nationellt ska präglas av samstämmighet och konsekvens. Under det svenska ordförandeskapet i EU under hösten 2009 avser regeringen att prioritera att de mänskliga rättigheterna och respekten för folkrätten genomsyrar unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Som en

2.2 Grundläggande principer för arbetet för de mänskliga rättigheterna

2.2.1 De mänskliga rättigheterna är universella och odelbara

De mänskliga rättigheterna gäller för alla människor utan åtskillnad, oavsett land, kultur eller specifik situation. Ingen regering kan hävda särskilda förhållanden som tradition, kultur eller religion som skäl för att kränka de mänskliga rättigheterna. Rättigheterna är odelbara och ömsesidigt samverkande. Stater kan inte sälla bland sina folkrättsliga åtaganden: alla mänskliga rättigheter har samma värde. Dessa principer slogs fast vid Världskonferensen om de mänskliga rättigheterna år 1993 och bekräftades bland annat vid FN:s senaste toppmöte 2005.

FN:s allmänna förklaring följdes av flera decenniers arbete för att omsätta de grundläggande normerna i folkrättsligt bindande konventioner. En stor andel av världens länder har anslutit sig till de två centrala konventionerna som antogs 1966: FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) och FN:s konvention om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna (ICESCR). Därefter har det normativa arbetet fortsatt genom att en rad särskilda konventioner som ytterligare förstärkt det internationella ramverket till skydd för de mänskliga rättigheterna har antagits. Tillsammans med den allmänna förklaringen bildar dessa konventioner en normativ plattform för det internationella arbetet för de mänskliga rättigheterna. Idag är prioriteten att omsätta dessa folkrättsliga åtaganden i praktisk handling över hela världen. Rättigheterna finns, men det brister i efterlevnaden.

2.2.2 Rättigheterna gäller individer och är regeringars ansvar

De mänskliga rättigheterna reglerar relationen mellan staten och individen. De utgör en normativ grund för vad staten är skyldig att tillförsäkra varje individ inom territorium under dess jurisdiktion. Det är staten som har ansvaret för att skapa förutsättningar så att individen kan åtnjuta sina rättigheter och att rättigheterna respekteras av myndigheter och andra statliga företrädare. Staten är skyldig att omsätta rättigheterna i praktiken, till exempel genom ett fungerande rättsväsende och genom att tillförsäkra medborgarna rätt till utbildning och hälsovård.

Under senare år har en diskussion förts om hur icke-statliga aktörers övergrepp på civila ska definieras. Även sådana övergrepp orsakar stort lidande och kan försvåra människors möjligheter att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. De ansvariga måste också i dessa fall ställas till svars. Sverige anser dock inte att sådana övergrepp är brott mot de mänskliga rättigheterna utan kriminella handlingar, som i första hand bör beivras nationellt. Staten har ett ansvar att se till att befolkningen skyddas mot övergrepp av icke-statliga aktörer, inklusive terrorister,

dödspatruller och organiserad brottslighet. Underlåter staten detta, strider den underlåtenheten mot statens åtaganden om de mänskliga rättigheterna. Skr. 2007/08:109

2.2.3 Det är legitimt att reagera

Regeringen anser att det för stater är både en rätt och en skyldighet att påtala och kritisera kränkningar av mänskliga rättigheter och avvisar synen att det skulle utgöra en otillbörlig inblandning i andra staters inre angelägenheter. Genom att frivilligt ansluta sig till internationella konventioner har stater godkänt att brott mot konventionerna kan påtalas av andra stater. Till detta kommer att de centrala FN-konventionerna idag har en så bred anslutning och en så universell acceptans att de, när det gäller flertalet centrala rättigheter, kan anses ge uttryck för internationell sedvanerätt. Därmed är dessa rättigheter bindande för alla stater, även för de som ännu inte ratificerat FN-konventionerna.

Världssamfundet har vid ett flertal tillfällen bekräftat principen att det är legitimt för omvärlden att reagera när de mänskliga rättigheterna kränks. Ytterligare ett steg togs med principen om skyldigheten att skydda. Synsättet att en stats suveränitet inte kan åberopas som sköld för kränkningar av mänskliga rättigheter vinner allt bredare acceptans i takt med att fokus skiftat från staters till individers rätt till säkerhet.

2.3 Ett effektivt och resultatinriktat arbete för de mänskliga rättigheterna

Regeringens övergripande prioriteringar för arbetet med de mänskliga rättigheterna är att verka för att:

- de mänskliga rättigheterna efterlevs fullt ut, av alla stater,
- arbetet för mänskliga rättigheter ska genomsyra alla utrikespolitikens områden,
- stärka och utveckla sambandet mellan mänskliga rättigheter, demokrati och utveckling byggd på rättsstatens principer,
- ge mänskliga rättigheter en mer framträdande roll i arbetet för fred och säkerhet, inklusive inom ramen för internationell krishantering, samt inom utvecklingssamarbetet,
- FN:s råd för de mänskliga rättigheterna blir ett effektivt och slagkraftigt organ,
- de mänskliga rättigheterna genomsyrar hela FN:s verksamhet, såväl för fred och säkerhet som i utvecklingssamarbetet,
- arbetet för de mänskliga rättigheterna prioriteras under det svenska ordförandeskapet i EU hösten 2009.

Det är glädjande att det globala medvetandet om de mänskliga rättigheternas betydelse ökar. Gränslösa kommunikationer och större medvetenhet om problemen gör att våra möjligheter att reagera och vidta åtgärder är långt bättre än tidigare. Idag kan ingen regering ignorera mänskliga rättigheter utan att förr eller senare riskera att granskas och

ställas till svars av såväl den egna befolkningen som det internationella samfundet, företrädare för det civila samhället och media.

Ändå finns det stora brister i respekten för mänskliga rättigheter. Människor diskrimineras och deras rättigheter kränks. Folkgrupper utsätts för storskaliga övergrepp. Själva begreppet mänskliga rättigheter riskerar att urholkas när stater försöker relativisera dess innebörd och hävda rätt till undantag på kulturella eller religiösa grunder, eller försöker omtolka dess terminologi.

Vi ser hur politiska skeenden kan få allvarliga och långtgående konsekvenser för ansträngningarna att öka respekten för mänskliga rättigheter. Kampen mot terrorismen är i grunden också en kamp för de mänskliga rättigheterna och demokrati. Denna kamp måste bedrivas med full respekt för folkrätten och de mänskliga rättigheterna om den ska lyckas. De kränkningar mot de mänskliga rättigheterna och mot den humanitära rätten som begåtts i kampen mot terrorismen har gett upphov till en nödvändig insikt om vikten av att upprätthålla det universella ramverket till skydd för de mänskliga rättigheterna. Utvecklingen har ökat beslutsamheten att stärka arbetet för en demokratisk utveckling i många länder och regioner och intensifiera arbetet för att motverka intolerans och extremism. Ökat multilateralt samarbete över regiongränserna behövs för att motverka de spänningar som uppstått globalt i kölvattnet på kampen mot terrorismen.

Sverige arbetar för att främja de mänskliga rättigheterna genom ett fokuserat och målinriktat bistånd som når konkreta resultat. Inom ramen för människorätts- och demokratibiståndet ger Sverige stöd som syftar till att stärka individens rättigheter och skydd och till att bygga upp demokratiska institutioner och värna om rättsstatens principer. Sverige betonar det civila samhällets och oberoende mediers roll som förändringsagenter för ett livskraftigt, demokratiskt och pluralistiskt samhälle.

De frågor som den svenska regeringen driver i internationella och regionala organisationer eller i sina dialoger med andra länder bör motsvaras av samma hållning nationellt. Regeringen arbetar systematiskt med den nationella implementeringen av sina internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Detta arbete kommer till uttryck i den nationella handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna 2006–2009 som presenterar ett stort antal åtgärder vilka syftar till att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna i Sverige (se även avsnitt 7.3).

3 Prioriteringar under mandatperioden: en politik för frihet och mot förtryck

Inom ramen för en övergripande prioritering av de mänskliga rättigheterna i utrikespolitiken redovisas nedan frågor och områden som kommer att ges särskild fokus under innevarande mandatperiod.

3.1 Att bygga demokrati baserat på mänskliga rättigheter och rättsstatens principer Skr. 2007/08:109

Regeringen kommer att:

- verka för att sambandet mellan demokrati, de mänskliga rättigheterna och rättsstatsprincipen befasts,
- operationalisera de mänskliga rättigheterna som verktyg för demokratisering,
- prioritera insatser för att främja demokrati och god samhällsstyrning inom utvecklingssamarbetet,
- arbeta inom olika sammanslutningar av demokratiska stater för att främja demokratiska värden,
- fortsatt bilateralt och inom ramen för EU och ILO påtala och uppmärksamma brister i respekten för yttrande-, mötes- och föreningsfriheten.

De mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatsprincipen är varandras ömsesidiga förutsättningar. Demokratins betydelse understryks i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Folkviljan ska ligga till grund för den offentliga maktutövningen i varje stat och uttryckas genom fria och återkommande val. Den offentliga makten utövas under lagarna. De rättigheter som i övrigt ingår i en demokratisk samhällsordning, såsom yttrande-, tryck- och församlingsfriheterna, ingår i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och dess konvention om de medborgerliga och politiska rättigheterna. FN och dess säkerhetsråd har också stärkt normbildningen genom att de senaste 15 åren föreskriva fria val i länder där organisationen genomfört större fredsfrämjande insatser. Sverige verkar i internationella forum och genom utvecklingssamarbetet för att främja, stärka och förtydliga sambanden mellan mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen, samt för att påverka auktoritära regimer. Sverige verkar i denna anda även i olika sammanslutningar av demokratiska stater.

Rättsstatens betydelse för att skydda de mänskliga rättigheterna betonas i inledningen till FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. I det internationella arbetet för de mänskliga rättigheterna lyfts alltmer fram den centrala roll som respekten för rättsstatens grundläggande principer spelar i skyddet för individen, som en nödvändig förutsättning för att individer ska kunna åtnjuta de mänskliga rättigheterna. Rättsstatsprincipen är en av de principer EU bygger på. FN:s världstoppmötes slutdokument från 2005 understryker förhållandet mellan de mänskliga rättigheterna och rättsstatsprincipen – de förra blir verkningslösa utan den senare, och den senare blir innehållslös utan de förra.

Respekt för mötesfrihet och föreningsfrihet bidrar till och är tillsammans med bland annat yttrandefriheten en förutsättning för demokratisering. Dessa friheter har ett nära samband med varandra och en direkt koppling till demokratiskt beslutsfattande. Mötesfriheten innefattar rätten att delta i och anordna fredliga sammankomster, till exempel demonstrationer och opinionsmöten. Staten har skyldighet att

vidta åtgärder för att motverka att enskilda hindras av andra att utöva denna rättighet. Föreningsfriheten innefattar olika slags föreningar, bland annat rätten att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att skydda sina intressen, samt rätten att bilda och ansluta sig till politiska partier. Det är också viktigt att stater respekterar den negativa föreningsfriheten, dvs. rätten att stå utanför föreningar m. m.

3.2 Sverige ska stärka yttrandefriheten

Regeringen kommer att:

- såväl enskilt som inom ramen för EU, reagera mot kränkningar av yttrandefriheten, liksom mot fängslanden och annan förföljelse av journalister och personer som engagerar sig lokalt och internationellt för att försvara de mänskliga rättigheterna,
- prioritera insatser för att främja fria medier (radio, TV, tidningar och Internet) inom utvecklingsarbetet,
- såväl enskilt som inom ramen för EU reagera mot kränkningar av religionsfriheten.

”Yttrandefriheten är en grundläggande mänsklig rättighet och en förutsättning för att kunna bekämpa alla former av förtryck. Vi arbetar målmedvetet för en värld där varje människas åsiktsfrihet och rätt att sprida sina tankar garanteras.” (Utrikesdeklarationen 2008)

Den grundläggande friheten att fritt ta emot information respektive uttrycka sin mening är en förutsättning för att människor ska kunna delta i samhällsdebatten och det politiska livet. För ett demokratiskt samhälle krävs också fria och oberoende medier. De spelar en central roll för granskningen av politiker och andra makthavare och informerar och bidrar därmed till att förbättra offentliga verksamheters öppenhet, legitimitet och ansvar. Likaså är tillgången till Internet av stor betydelse för människors möjligheter att fritt ta emot och sprida information. Det är oacceptabelt att regeringar begränsar människors möjligheter att använda Internet i syfte att inskränka yttrandefriheten.

Utvecklingsarbetet är en viktig kanal för att främja åsikts-, yttrande och mediefrihet, vilket återspeglas i den ambitionshöjning som aviseras i regeringens skrivelse (skr. 2007/08:89) om Sveriges politik för global utveckling.

Sverige driver inom ramen för FN:s organisation för undervisning, vetenskap och kultur (UNESCO) att organisationens verksamhet för yttrandefrihet och pressfrihet skall förstärkas. Arbetet för yttrandefrihet uppmärksammas i vårt närområde särskilt inom OSSE, vars medierepresentant följer utvecklingen av medier och yttrandefriheten och påtalar överträdelser i medlemsstaterna.

Sambandet mellan yttrandefrihet och fattigdom och bristande respekt för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter är centralt. Den som inte kan läsa och skriva har svårare att utöva sin yttrandefrihet och hämmas i sina möjligheter till demokratiskt deltagande. De landvinningar som nya media innebär för utövandet av yttrande- och åsiktsfriheterna

kan inte utnyttjas av den som saknar tillgång till dessa resurser. Dessa samband uppmärksammas i det svenska utvecklingsarbetet.

Ett väl fungerande civilt samhälle ökar möjligheten för människor att delta och utöva inflytande i politiska processer och beslut. Samtidigt är det i många länder inte ovanligt att enskilda organisationer som uttrycker samhällskritik, liksom försvarare av mänskliga rättigheter, tystas. Det civila samhället har en central roll för att främja demokratisering under en auktoritär regim.

Det civila samhället kan sprida kunskap om den demokratiska processen, fungera som kanal och arena för människors politiska intresse och engagemang och bidra till ansvarsutkrävande och förankring av den förda politiken. Svenska beskickningar har ett ansvar att föra en dialog med och ha samarbete med demokratiaktivister och oberoende journalister.

De senaste åren har debatten om yttrandefriheten och religionsfriheten intensifierats internationellt, med omfattande politiska och ekonomiska konsekvenser och ibland våld och trakasserier mot enskilda som följd.

Sverige och EU verkar aktivt för att främja religionsfriheten, som är en central mänsklig rättighet, och driver årligen en resolution i FN:s generalförsamling mot religiös intolerans. Resolutionen bygger på individens rätt att bekänna sig till och utöva sin religion eller tro, vilket också inbegriper rätten att byta trosåskådning eller att inte ha någon trosåskådning alls. En viktig utgångspunkt i texten är värnandet av dialog om dessa frågor över region- och religionsgränser, för att främja ömsesidig förståelse och respekt.

FN:s generalförsamling och råd för de mänskliga rättigheterna har de senaste åren antagit ett antal resolutioner om smädelse av religion. Sverige och EU har vid samtliga dessa tillfällen arbetat aktivt för att få till stånd mer balanserade resolutioner, men röstat nej då detta har visat sig omöjligt. Bakgrunden är att dessa resolutioner, enligt Sveriges och EU:s mening, förespråkar en normutveckling som i förlängningen riskerar att inskränka grundläggande mänskliga rättigheter som yttrandefriheten och mediefriheten. Sverige anser att skydd för religioner i sig inte hör hemma i regelverket för mänskliga rättigheter, eftersom detta enbart reglerar staters skyldigheter gentemot individer. Regeringen ser inte något behov av nya internationella normer för att förbjuda smädelse av religioner och kommer även fortsättningsvis att motsätta sig sådana krav.

3.3 Sverige ska agera för ett avskaffande av dödsstraffet

- Arbetet mot dödsstraff kommer även i fortsättningen att vara en prioriterad fråga för Sverige och EU, bland annat inom ramen för utvecklingsarbetet och under det svenska ordförandeskapet i EU.
- EU kommer att, tillsammans med länder i andra regioner, följa upp den historiska FN-resolutionen från 2007 om ett moratorium för dödsstraffet.

Dödsstraffet strider mot själva grundvalen för de mänskliga rättigheterna. Detta straff är statens yttersta förtryck över individen och har inte någon plats i en modern och civiliserad rättsordning.

Sverige driver sedan många år aktivt frågan om ett universellt avskaffande av dödsstraffet. I avvaktan därpå verkar Sverige för att straffet inte ska tillämpas och att varje användning ska ske med iakttagande av de rättssäkerhetsgarantier som folkrätten påbjuder och den internationella rättens begränsningar, inklusive förbudet mot att avrätta barn. Sverige verkar också för att fler länder ska ratificera det andra fakultativa protokollet till konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter syftande till dödsstraffets avskaffande.

Det är oacceptabelt att avrättningar av minderåriga, mentalt sjuka och funktionshindrade fortfarande förekommer och att avrättningar sker med grymma och barbariska metoder. EU:s agerande sker enligt gemensamma riktlinjer, vilka antogs 1998 och har bidragit till att intensifiera unionens arbete med att påverka andra länder att avskaffa dödsstraffet eller begränsa dess användning. Under 2007 genomförde EU allmänna uppvaktningar i 28 länder om dödsstraffets avskaffande och EU reagerar i många enskilda fall där dödsstraffet aktualiseras.

En mycket viktig framgång för ett globalt avskaffande av dödsstraffet uppnåddes då FN:s generalförsamling hösten 2007 för första gången sedan 1977 kunde anta en resolution mot dödsstraffet. Resolutionen lades fram av en grupp länder från alla världsdelar, i vilken EU var pådrivande. Sverige ingick i den grupp inom EU som förberett resolutionsarbetet för unionens del.

3.4 Sverige ska agera mot tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning

Sverige kommer såväl enskilt som inom ramen för EU att med kraft fortsatt påtala och verka mot alla former av tortyr och kroppsbestraffning, varhelst det förekommer.

Tortyr kan aldrig accepteras. Förbudet mot tortyr finns i flera centrala instrument om mänskliga rättigheter samt i FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (FN:s konvention mot tortyr m. m.). Detta kan idag sägas utgöra en folkrättslig förpliktelse som stater inte kan avtala bort. Danmark driver varje år en nordisk resolution i FN:s tredje utskott som understryker staters ansvar att förebygga och bekämpa förekomsten av tortyr. EU bedriver genom gemensamma riktlinjer som antogs 2001 ett systematiskt arbete mot tortyr inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, inklusive genom uppvaktningar i tredje land.

Sverige kommer också att fortsätta att uppmärksamma och stödja rehabilitering av tortyroffer, bland annat genom stöd till organisationer som arbetar mot tortyr. Inom ramen för utvecklingssamarbetet kommer fortsatt stöd till utbildning av personal inom rättsväsendet som till

exempel polis, fängelsepersonal etc. i syfte att förebygga tortyr vara en viktig del. Skr. 2007/08:109

Sverige var ett av de första länderna som ratificerade tilläggsprotokollet till FN:s konvention mot tortyr m. m. Sverige kommer fortsätta uppmana stater som ännu inte ratificerat protokollet att göra det. Sverige kommer också att verka för att övervakningskommittén för FN:s konvention mot tortyr m.m., specialrapportören och dess nya underkommitté ges alla förutsättningar att utöva sitt arbete.

FN:s kommitté mot tortyr m.m. övervakar att de anslutna staterna uppfyller sina förpliktelser enligt konventionen, bland annat genom att regelbundet granska rapporter från staterna. Kommittén kan även övervaka efterlevnaden av konventionen genom att pröva enskilda klagomål mot en konventionsstat, men endast under förutsättning att staten särskilt har godkänt detta. Kommitténs beslut i enskilda klagomål är offentliga. Den individuella klagorätten innebär att det sker en granskning av hur en konventionsstat i ett specifikt fall lever upp till sina åtaganden. Sverige förespråkar att fler stater ska godkänna den enskilda klagorätten. Idag har endast 63 stater, däribland Sverige, godkänt den enskilda klagorätten, men varken USA eller Storbritannien och inte heller stater som Kina, Syrien, Libyen eller Israel har gjort det.

3.5 Sverige ska verka aktivt mot summariska avrättningar och ofrivilliga försvinnanden

Sverige ska fortsätta att vara pådrivande när det gäller skyddet mot summariska avrättningar och ofrivilliga försvinnanden, inklusive genom stöd till FN:s särskilde rapportör.

Utomrättsliga, summariska och godtyckliga avrättningar förekommer fortfarande i många länder. Sverige tar starkt avstånd från dessa avrättningar som utgör grova brott mot de mänskliga rättigheterna.

Sverige är sedan flera år initiativtagare till en resolution om utomrättsliga, summariska och godtyckliga avrättningar i FN och kommer att fortsätta verka för att frågan tas upp i internationella fora. Sverige kommer också fortsatt stödja FN:s särskilde rapportörs arbete och slå vakt om bevarandet av dess mandat.

I flera länder i världen förekommer det att människor frihetsberövas för att senare inte höras av. Sådana ofrivilliga försvinnanden innebär ett oerhört lidande för den enskilde och hans eller hennes familj och är ett grymt medel för en repressiv politik. Sverige har därför stöttat FN:s arbete med att ta fram en konvention mot tvångsmässiga eller ofrivilliga försvinnanden. Detta arbete har nu slutförts och Sverige undertecknade den nya konventionen den 6 februari 2007. Inför frågan om en ratificering av konventionen behöver en översyn av svensk lagstiftning göras. Sverige ska även verka för att andra stater tillträder konventionen.

Regeringen kommer att:

- i internationella sammanhang betona rättsstatens betydelse för skydd av de mänskliga rättigheterna,
- genom utvecklingssamarbetet och expertutbyten medverka till uppbyggnad och stärkande av de institutioner som är nödvändiga för en fungerande rättsstat.

Rättsstatsprincipen innebär att ingen får stå ovanför eller utanför lagen, att staten och statsorganen är skyldiga att följa gällande rätt och att det finns garantier mot missbruk av statsmakten. Förutom formell legalitet som innebär att lagar följs krävs dessutom att lagar stiftas och tillämpas utan diskriminering och med respekt för individens värdighet och mänskliga rättigheter. Det krävs likhet inför lagen och ett oberoende och fungerande rättsväsende som alla har tillgång till, rätt att få anklagelser om brott utredda och prövade inom en rimlig tid i en rättvis rättegång inför en oberoende och opartisk domstol, samt förbud mot godtyckligt frihetsberövande. Ett fungerande rättsväsende kräver okorrumperade poliser och åklagare, oberoende advokater, en obunden och opartisk domarkår, samt att domstolarnas beslut efterlevs. En oroande aspekt av kvinnors rättsskydd i vissa länder är tillämpning av en otidsenlig uttolkning av islamisk rätt och förekomsten av religiösa domstolar.

Men rättsstatsprincipen har inte enbart betydelse för de rättigheter som skyddar individen mot övergrepp från statsmaktens sida. För det stora flertalet är den lika betydelsefull som en garant för att ingångna avtal ska hållas, att äganderätten ska respekteras, att tillstånd för byggnation eller ekonomisk verksamhet går att lita på och att sociala och ekonomiska rättigheter inte är förbehållna ett fåtal. Ekonomisk utveckling släpar ofta efter i länder där rättsstaten är svag, även om befolkningen deltar i den politiska beslutsprocessen och landet således formellt är en demokrati. Kan statsmakten och rättsväsendet inte anlitas som garant för ekonomiska rättigheter, inklusive äganderätt och avtalsfrihet, uppstår i stället informella och mindre effektiva ekonomiska system och korruptionen ökar, samtidigt som utländska investeringar uteblir.

Sverige kommer fortsatt att slå vakt om rättsstatens principer i internationella sammanhang och betona dess centrala betydelse för skyddet av den enskilde och hans eller hennes åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Inom ramen för EU:s, FN:s, Europarådets och OSSE:s verksamhet stödjer vi initiativ som ger individer tillgång till ett fungerande rättssystem med rättsliga garantier. Utvecklingssamarbetet spelar en viktig roll i arbetet att förbättra rättssystemets tillgänglighet och funktion. Detta innebär bland annat stöd till utarbetande, omarbetande och tillämpning av lagar, etablerande av rättshjälps- och ombudsmannafunktioner samt reformer av domar-, åklagar-, polis- och fängelseväsendena.

Behovet av förbättrade verktyg för skyddet av civila i väpnade konflikter har kommit i fokus under de senaste decennierna. Folkmordskonventionen kom till mot bakgrund av erfarenheterna under andra världskriget, främst Förintelsen. Förändrade konfliktmönster och storskaliga övergrepp på civilbefolkningar som folkorden i Rwanda och Srebrenica har emellertid visat på svagheterna i tillämpningen av regelverket för mänskliga rättigheter och humanitär rätt. Insikten om det internationella samfundets tillkortakommanden har dock i förlängningen lett till nya åtaganden och instrument som stärker möjligheterna att ingripa för att skydda människor och för att ställa de ansvariga till svars.

3.7.1 Den humanitära rättens regler

Regeringen kommer att verka för att kunskapen om och efterlevnaden av den internationella humanitära rätten förbättras, bland annat genom att fortsätta att prioritera genomförandet av EU:s riktlinjer.

Den humanitära rättens regler blir tillämpliga först när det råder en väpnad konflikt och syftet med reglerna är att lindra mänskligt lidande. Humanitärätten består av regler som under väpnade konflikter ska skydda personer som inte deltagit i, eller inte längre deltar i, fientligheterna. Dessutom begränsar de humanitärrettsliga reglerna vilka stridsmetoder och stridsmedel som får användas. Vilka regler som blir tillämpliga beror på om det är fråga om en väpnad konflikt mellan två eller fler stater, en så kallad *internationell väpnad konflikt*, eller om det är en *intern väpnad konflikt*. Till skillnad från den humanitära rätten är mänskliga rättigheter tillämpliga både under fred och under väpnad konflikt. Även om folkrätten tillåter att en stat kan göra avsteg från vissa mänskliga rättigheter bland annat då det råder en väpnad konflikt, kan inga undantag göras från vissa grundläggande normer såsom förbudet mot slaveri och mot tortyr. Den humanitära rätten och de mänskliga rättigheterna kompletterar därmed varandra.

Sverige arbetar, tillsammans med bland annat övriga medlemsstater i EU, för att stärka efterlevnaden av den internationella humanitära rätten. Detta framgår bland annat av de riktlinjer som antagits inom EU avseende den internationella humanitära rätten. Vad gäller implementeringen i Sverige har regeringen tillsatt en utredning som ska beakta hur Sverige efterlever sina internationella åtaganden. Sverige stödjer också insatser för att öka medvetenheten och kunskapen om den internationella humanitära rätten, bland annat genom bidrag till Internationella Röda Korset (ICRC) och International Institute for Humanitarian Law i San Remo.

Regeringen kommer att verka för att:

- principen om skyldigheten att skydda stärks och utvecklas som ett element i svensk utrikespolitik och i EU:s agerande,
- skyldigheten att skydda blir en komponent i fredsfrämjande insatser när befolkningar hotas eller utsätts för grova övergrepp.

Principen om *skyldigheten att skydda* antogs av FN:s medlemsstater i slutdeklarationen från toppmötet 2005. Därmed slogs fast att det är varje stats skyldighet att skydda sin befolkning mot folkmord, krigsförbrytelser, etnisk rensning och brott mot mänskligheten och att vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga sådana brott. Medlemsstaterna enades också om att det internationella samfundet har en kollektiv skyldighet att ingripa för att skydda en befolkning, om nödvändigt med åtgärder efter säkerhetsrådsbeslut i enlighet med FN-stadgans kapitel VII, i de fall den berörda staten inte kan eller vill leva upp till sina skyldigheter.

Skyldigheten att skydda innehåller tre element:

- skyldigheten att *förebygga* genom bland annat diplomatiska och humanitära åtgärder och genom att ta itu med grundläggande orsaker till intern konflikt,
- skyldigheten att *reagera* med lämpliga medel, bland annat genom sanktioner, rättsprocesser mot ansvariga samt i extrema fall med militärt våld,
- skyldigheten att *återuppbygga* konfliktdrabbade samhällen genom insatser för bland annat försoning och utveckling.

Världssamfundets antagande av skyldigheten att skydda innebär i realiteten en bekräftelse av att statssuveränitet inte bara medför rättigheter och privilegier, utan också ett ansvar för befolkningens väl och ve. I fall då en stat inte kan eller vill axla sitt ansvar har det internationella samfundet en skyldighet att inte stå passivt inför storskaliga övergrepp. Individer, inte bara stater, har rätt till skydd och säkerhet.

Även om principen antogs enhälligt är den fortfarande kontroversiell. Vissa länder fruktar att stormakter ska missbruka rätten att ingripa och andra ser världssamfundets inblandning som ett hot mot sina egna maktprivilegier. Mycket återstår att göra för att omsätta principen i konkreta situationer. Ett viktigt steg var därför när FN:s säkerhetsråd inkluderade en komponent av skyldigheten att skydda i mandatet för FN:s fredsfrämjande insats i Darfur (resolutionerna 1706 (2006) och 1769 (2007)).

Sverige arbetar aktivt för att stärka skyldigheten att skydda och dess användande, inte minst avseende det internationella samfundets möjligheter att förebygga konflikter och dess allvarliga konsekvenser för befolkningarna.

Ett mycket viktigt led i främjandet av de mänskliga rättigheterna är arbetet för att motverka straffrihet, dvs. statens underlåtenhet att beivra brott och bestraffa den som begått övergrepp av olika slag. Det är inte ovanligt att övergrepp utförs av statsmaktens företrädare, till exempel polis eller militär, eller med regeringens goda minne. Lika viktigt som att den som begått kränkningen lagförs och straffas, lika viktigt är det att den individ vars rättigheter kränkts har rätt och möjlighet att påtala övergrepp i domstol både för att få upprättelse och erhålla kompensation. Arbetet mot straffrihet har även en konfliktförebyggande komponent, genom att skapa medvetenhet om att allvarliga internationella brott kan lagföras på internationell nivå. Straffrihet utgör ett allvarligt hinder för upprättandet av demokrati och en rättsstat och åsidosätter allvarligt statens plikt att skydda medborgarna. Sverige kommer därför fortsätta att uppmärksamma och arbeta för att motverka straffrihet och för att införa och upprätthålla respekten för rättsstatens principer. Insatser mot straffrihet stärker rättvisan och bidrar till försoning i konflikttrubbade länder. Ett viktigt instrument i detta arbete är den Internationella brottmålsdomstolen.

3.7.4 Internationella brottmålsdomstolen (ICC)

Regeringen ska:

- bidra till arbetet mot straffrihet bland annat genom stöd till Internationella brottmålsdomstolen (ICC),
- verka för att mandat för fredsfrämjande insatser inkluderar samarbete med ICC,
- stödja genomförandet av EU:s riktlinjer om ICC, inte minst under det svenska ordförandeskapet hösten 2009.

Vissa handlingar är alltid brottsliga, oavsett var de begås och oavsett hur den stat på vars territorium handlingarna begås betraktar handlingarna. Även om alla stater har rätt att åtala och döma för de allra grävsta internationella brotten har det historiskt visat sig att personer ansvariga för sådana brott många gånger undgått lagföring.

Etableringen av den Internationella brottmålsdomstolen (International Criminal Court, ICC) 2002 var historisk. ICC är oberoende av andra organisationer och är den första permanent inrättade internationella brottmålsdomstolen. Dess uppgift är att pröva åtal mot enskilda personer för de mest allvarliga internationella brotten. Domstolen har för närvarande domsrätt över folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. Genom att motverka enskilda personers straffrihet för internationella brott främjar brottmålsdomstolen genomdrivandet av och respekten för mänskliga rättigheters universalitet.

Brottmålsdomstolens jurisdiktion bygger på att den ska vara ett komplement till de nationella domstolarna och endast ta vid när det nationella rättssystemet varken har vilja eller förmåga att genomföra lagföringen.

Domstolen har hittills engagerats i fyra situationer, varav tre på territorium tillhörande parter till stadgan; Uganda, Centralafrikanska republiken och den Demokratiska republiken Kongo. ICC har också, efter beslut i FN:s säkerhetsråd, inlett en utredning av situationen i Darfur.

Brottmålsdomstolen har sedan bildandet setts som kontroversiell av vissa stater, i synnerhet avseende dess jurisdiktion. Särskilt problematiskt är att vissa betydelsefulla stater som USA menar att domstolens verksamhet kränker deras suveränitet genom att förespråka internationell straffrätts universalitet. EU anser att denna roll för ICC tvärtom är en avgörande styrka. Arbetet för att vinna acceptans för stadgan och dess universalitet är därför fortsatt viktigt.

Domstolen inrättades genom antagandet av den så kallade Romstadgan. Sverige tillträdde Romstadgan år 2001. Sverige bidrar aktivt till ICC:s arbete dels genom politiskt stöd i internationella sammanhang, dels genom finansiellt stöd. Utöver årsbidraget bidrar Sverige indirekt till exempel genom stöd till etablerandet av en brottsofferfond, utbildning av utredningspersonal och upplysningskampanjer för främjande av domstolens verksamhet.

3.7.5 Internationella straffrättsliga ad hoc-domstolar

Stater på vars territorium grova internationella brott ägt rum har ofta saknat resurser och/eller politisk vilja att lagföra ansvariga personer. För att ge upprättelse åt efterlevande, förhindra upprepning av sådana brott och stärka respekten för folkrätt och mänskliga rättigheter har det internationella samfundet i ett antal fall upprättat tillfälliga tribunaler med begränsade mandat. Exempel på ad hoc-domstolar är Nürnberg- och Tokyo-tribunalerna efter andra världskriget och de nu aktiva Jugoslavien- och Rwandatribunalerna, vilka båda inrättats av FN:s säkerhetsråd, samt specialdomstolen för Sierra Leone, Kambodja-tribunalen och Hariritribunalen.

3.8 Sverige ska arbeta mot diskriminering

Skyddet mot diskriminering utgör en central del av de mänskliga rättigheterna och är en av hörnstenarna i den svenska politiken för de mänskliga rättigheterna. Diskrimineringsförbud finns i alla centrala FN-konventioner om mänskliga rättigheter, liksom i den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Regeringen kommer att verka för:

- att jämställdhetsperspektivet och respekten för kvinnors mänskliga rättigheter ska genomsyra verksamheten i multilaterala forum som EU, FN, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och Europarådet,
- att kvinnors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna ges särskild uppmärksamhet i fredsfrämjande insatser,
- att kvinnors deltagande i demokratiseringsprocesser ges särskild prioritet,
- att uppmärksamma den roll och särskilda utsatthet som kvinnliga försvarare av mänskliga rättigheter har,
- att jämställdhet och kvinnors deltagande ytterligare prioriteras i utvecklingssamarbetet,
- att uppmärksamma och motverka våld mot kvinnor och flickor,
- att främja kvinnors åtnjutande av sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter.

De mänskliga rättigheterna ska åtnjutas på lika villkor, oberoende av kön. I många länder åsidosätts fortsatt kvinnors och flickors mänskliga rättigheter. En av regeringens viktigaste prioriteringar är därför kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Sverige verkar för en bred implementering av FN:s konvention om eliminering av alla former av diskriminering av kvinnor (CEDAW) och dess fakultativa tilläggsprotokoll. Tillsammans med EU och de nordiska länderna arbetar Sverige också för att stärka konventionens övervakningskommitté och, i likhet med vad som sker beträffande andra konventioner om de mänskliga rättigheterna, för att bevaka och invända mot reservationer som strider mot konventionens syfte.

Det internationella jämställdhetsarbetet har gjort framsteg på det principiella området, bland annat genom FN:s generalsekreterares studie om våld mot kvinnor och FN:s antagande av en resolution om våld mot kvinnor, 2006.

Samtidigt visar verkligheten på alltför många bakslag och stort motstånd från många stater i genomförandet av kvinnors rättigheter. Jämställdhet, minskad barnadödlighet och förbättrad mödrahälsa och minskad dödlighet i samband med graviditet och förlossning är det av FN:s millenniemål från 2000 där minst framsteg kan noteras. Varje minut dör en kvinna i världen i samband med graviditet och barnafödande och varje år dör cirka 70 000 kvinnor i världen till följd av osäkra och olagliga aborter. En majoritet av de 7000 nya hiv-infektioner som sker varje dag drabbar kvinnor och unga flickor, ofta som resultat av våldtäkt eller annan form av sexuell våld. Det beräknas vidare att över 130 miljoner kvinnor och flickor runt om i världen har utsatts för könsstympning och varje år riskerar ytterligare 2 miljoner flickor att bli stympade.

Flera länder motverkar och undergräver de viktiga åtaganden beträffande sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter som FN:s medlemsstater kommit överens om under FN:s kvinno- och

befolkningskonferenser. Sverige kommer i internationella sammanhang att fortsätta värna och verka för ett starkt skydd för människors rättigheter att själva fatta beslut om sin kropp, sin sexualitet och barnafödande.

Sverige kommer att fortsätta att driva kvinnors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna som en integrerad del i arbetet för frihet och mot förtryck. Att kvinnors mänskliga rättigheter respekteras är en förutsättning för att bygga fungerande demokratier och utgör en central del av arbetet för att förebygga och lösa väpnade konflikter (se även avsnitt 4.2.1).

Ett stort och växande problem är också våldtäkt och andra former av sexuellt våld i väpnade konflikter. Hälften av alla mål inför den internationella brottmålsdomstolen och andra internationella tribunaler idag handlar om sådana övergrepp. Kvinnors och flickors situation i väpnade konflikter och kvinnors deltagande i konfliktförebyggande och fredsfrämjande insatser är högt prioriterade frågor för regeringen.

För att driva det internationella jämställdhetsarbetet framåt måste kvinnors rättigheter integreras bättre och få större politisk tyngd i FN:s verksamhet och organ. Det behövs också en öppen och bred diskussion, där medlemsstaterna och FN-systemet tillsammans arbetar för att göra jämställdhetsarbetet starkare, mer inflytelserikt och mer anpassat till dagens verklighet. Sverige bidrar till FN:s arbete bland annat genom stöd till FN:s rapportör om våld mot kvinnor och till FN:s utvecklingsfond för kvinnor (UNIFEM), genom aktivt agerande i FN:s kvinnokommission och till stöd för kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor.

Det svenska jämställdhetsarbetet har stärkts, bland annat genom antagandet av en internationell politik för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, 2005 och handlingsplanen för genomförandet av FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet, 2006-2008 (se även avsnitt 4.1.2). Sverige kommer inom EU, FN och andra fora att fortsätta uppmärksamma eftersatta frågor såsom våld mot kvinnor och könsstympning. Viktigt i sammanhanget är också arbetet mot människohandel, dels ur ett jämställdhetsperspektiv och dels som ett säkerhetspolitiskt problem i samband med kampen mot den organiserade brottsligheten.

Jämställdhet och kvinnors roll och villkor är också en av de tematiska prioriteringarna i det nya svenska utvecklingssamarbetet. Fyra områden står i fokus: ekonomisk utveckling, inklusive äganderätt när det gäller egendom; sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, inklusive bekämpning av hiv/aids; kvinnors politiska deltagande, inklusive rätten att delta i allmänna val och att ställa upp som valbara kandidater; samt kvinnor och säkerhet och bekämpning av könsrelaterat våld, inklusive könsstympning, tvångsåktenskap och dylikt.

Sverige kommer i arbetet för barnets rättigheter att särskilt lyfta fram:

- ytterligare insatser för att motverka våld mot barn,
- främjande av flickors rättigheter och
- barns utsatta ställning i väpnade konflikter.

Sverige arbetar för barnets rättigheter i multilaterala forum såsom FN, Europarådet och OSSE, både som enskilt land och medlem i EU. Sverige bidrog aktivt till utarbetandet av de nya riktlinjer för barnets rättigheter som antogs av EU inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken 2007. EU har sedan tidigare riktlinjer om barn i väpnad konflikt som tar sin utgångspunkt i FN:s säkerhetsrådsresolution 1612 om barn i väpnad konflikt.

Konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen) antogs av FN:s generalförsamling 1989 och har nu ratificerats av nästan alla medlemsstater. Många utmaningar återstår dock med att förverkliga och tillämpa barnkonventionen. En viktig roll i detta arbete har FN:s barnfond (UNICEF), där Sverige är en av de största bidragsgivarna. Sverige är ordförande i UNICEF:s styrelse under 2008 och kommer då särskilt att betona rättighetsperspektivet och däribland barns rätt till skydd mot våld.

Regeringen anser att FN:s barnrättskommitté utför ett mycket värdefullt arbete för barnets rättigheter genom att övervaka barnkonventionens efterlevnad och lämna rekommendationer inom olika områden som berör barn, däribland barns hälsa och frågan om aga av barn. Mot denna bakgrund stödjer Sverige det fortsatta arbetet att stärka barnrättskommitténs möjligheter att övervaka konventionens efterlevnad.

EU har årligen lagt fram en resolution om barnets rättigheter i FN:s generalförsamlings tredje utskott tillsammans med den latinamerikanska gruppen. Ett viktigt resultat från de senaste årens förhandlingsarbete kring barnresolutionen är FN:s studie om våld mot barn. Studien, som är unik i sitt slag, tar upp viktiga och känsliga frågor som våld i hemmet, aga av barn och frågan om multidiskriminering (diskriminering på flera grunder). Sverige gav finansiellt stöd till FN:s studie och har verkat för att FN-systemet ska fortsätta prioritera frågan om våld mot barn.

Sverige kommer också att stödja generalsekreterarens särskilde representant för arbetet med våld mot barn som FN:s generalförsamling beslutade tillsätta 2007. Representanten ska under tre år påverka regeringar och det civila samhället att motverka all form av våld mot barn och genomföra FN-studiens rekommendationer.

Sverige har under en lång tid haft ett starkt engagemang när det gäller skydd för barn i väpnade konflikter. Sverige ratificerade barnkonventionens tilläggsprotokoll om barn i väpnade konflikter 2003 och verkar för att fler länder ska ratificera och genomföra protokollet. Inom ramen för utvecklingssamarbetet stödjer Sverige olika internationella organisationers arbete för att demobilisera och rehabilitera barnsoldater till exempel i Sudan och Uganda. Sverige kommer också att stödja FN:s generalsekreterares särskilde representant för frågan om väpnad konflikts inverkan på barn.

Sverige främjar Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention (nr 182) från 1999 om förbud mot de allvarligaste formerna av barnarbete och verkar för att konventionen ska ratificeras av alla länder.

Vid FN:s uppföljningsmöte till toppmötet om barns rättigheter, 2007, om våld mot barn, barn drabbade av hiv/aids och barn i väpnade konflikt lyfte Sverige särskilt fram ombudsmannasystemet, flickors rättigheter, vikten av barns deltagande i beslutsfattande processer och nödvändigheten av förändrade könsroller och sexualkunskap för kampen mot hiv/aids.

Under det svenska ordförandeskapet i Europarådets ministerkommitté 2008 kommer Sverige att föreslå en ny strategi för arbetet med barnets rättigheter för åren 2009-2011. Inför detta kommer regeringen att anordna en europeisk högnivåkonferens i Sverige under hösten 2008.

3.8.3 Funktionshindrades rättigheter

Regeringen kommer att verka för att:

- stater ska ratificera konventionen om rättigheter för personer med funktionshinder,
- förbereda svensk ratifikation av konventionen.

För Sverige är det en självklarhet att personer med funktionshinder ska ges möjlighet att, på lika villkor som alla andra, åtnjuta de mänskliga rättigheterna. Sverige var därför en av initiativtagarna till FN:s nya konvention om rättigheter för personer med funktionshinder. Konventionen och tillhörande protokoll om individuell klagorätt undertecknades för Sveriges del den 30 mars 2007. För närvarande pågår ett arbete inom Regeringskansliet för att se över huruvida svensk lagstiftning överensstämmer med konventionen inför utarbetande av en proposition om ratificering. Konventionen listar nödvändiga åtgärder för att motverka diskriminering och slår fast vägledande principer som rätten till icke-diskriminering, jämlikhet, oberoende, delaktighet och lika möjligheter.

Sverige uppmärksammar och driver frågan om funktionshindrade personers åtnjutande av de mänskliga rättigheterna bland annat i FN:s råd för de mänskliga rättigheterna och kommission för social utveckling. Sverige har också i flera år, tillsammans med andra drivande länder, lagt fram en resolution i generalförsamlingens tredje utskott om mänskliga rättigheter och funktionshinder.

Sverige verkar för att FN:s olika specialrapportörer och konventionskommittéer ska ha med funktionshindrades perspektiv i sitt arbete. Vidare kommer Sverige fortsatt att uppmärksamma och se funktionshindrades rättigheter som en integrerad del av det svenska utvecklingssamarbetet.

Under hösten 2008 kommer Sverige tillsammans med Nordiska ministerrådet att arrangera en konferens för Europarådets medlemsländer för att främja ratificeringen av FN:s konvention samt för att visa hur Europarådets handlingsplan för personer med funktionshinder kan vara ett effektivt verktyg i arbetet med att efterleva konventionen.

Regeringen kommer att verka för att:

- alla länder avkriminaliserar sexuella kontakter mellan vuxna personer av samma kön,
- stärka skyddet mot diskriminering av homo- och bisexuella samt transpersoner (HBT-personer),
- främja och ge stöd till de så kallade Yogyakarta-principerna,
- påtala övergrepp mot och diskriminering av homo- och bisexuella samt transpersoner varhelst det förekommer,
- frågan om diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet uppmärksammas inom FN, Europarådet och andra internationella forum.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet står i strid med den grundläggande principen om alla människors lika värde och rättigheter. Sexuell läggning upptas inte uttryckligen bland diskrimineringsgrunderna i FN:s konventioner. De kommittéer som granskar efterlevnaden av FN:s två centrala konventioner för mänskliga rättigheter (ICCPR och ICESCR) har dock slagit fast att diskrimineringsförbudet i dessa även omfattar sexuell läggning, liksom Europadomstolen vad gäller diskrimineringsförbudet i Europakonventionens artikel 14.

På det internationella planet har vissa framsteg gjorts under de senaste åren när det gäller homo- och bisexuella samt transpersoners (HBT-personers) rättigheter, men situationen är fortfarande svår och i cirka 70 stater är sexuella kontakter mellan personer av samma kön fortfarande olagligt och i många stater belagt med stränga straff. Den svenska regeringen påtalade i Regeringsförklaringen 2006 att HBT-personer drabbas av brutalt förtryck i stora delar av världen och att FN bör stärka sitt arbete för att bekämpa detta. I utrikesdeklarationen 2008 bekräftades regeringens avsikt att arbeta för HBT-personers åtnjutande av de mänskliga rättigheterna.

Sverige uppmärksammar frågan om diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet i FN:s olika organ, bland annat rådet för mänskliga rättigheter och generalförsamlingen och i EU, Europarådet, OSSE och andra internationella fora. Regeringen överväger hur denna fråga kan uppmärksammas under det svenska ordförandeskapet i EU 2009. Sverige verkar för att alla länder avkriminaliserar sexuella kontakter mellan vuxna personer av samma kön, samt instiftar skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning. Sverige och EU agerar också genom uppvaktningar och offentliga uttalanden mot lagförslag som skulle innebära diskriminering av HBT-personer eller förföljelser av försvarare av de mänskliga rättigheterna som arbetar med frågor om HBT-personers situation.

Sverige och de nordiska länderna driver i FN:s generalförsamlings tredje utskott frågan om diskriminering på grund av sexuell läggning, inom ramen för resolutionen om summariska avrättningar. Regeringen stödjer de så kallade Yogyakarta-principerna, som lanserades 2007 av

framstående experter inom mänskliga rättigheter. Principerna är tänkta att användas som verktyg inom det nationella, regionala och internationella arbetet för mänskliga rättigheter. Sverige bidrog till utarbetandet av principerna genom att anordna ett internationellt seminarium om sexuella rättigheter under våren 2006.

Inom ramen för det svenska utvecklingssamarbetet ska biståndet bidra till att värna HBT-personers rättigheter och förbättra deras levnadsvillkor i samarbetsländerna.

3.8.5 Rättigheter för personer som tillhör urfolk och nationella eller etniska, språkliga eller religiösa minoriteter

Regeringen stöder det arbetet som bedrivs inom ramen för FN och andra fora för att främja rättigheter för personer som tillhör urfolk och nationella eller etniska, språkliga eller religiösa minoriteter. Den deklaration om urfolks rättigheter som FN antog 2007 var ett viktigt framsteg.

Regeringen stödjer också det arbete som bedrivs inom Europarådet och OSSE, främst genom minoritetskommissarien, för att främja att alla som tillhör minoriteter åtnjuter mänskliga rättigheter.

3.8.6 Rasism och etnisk diskriminering

Att motverka rasism, etnisk diskriminering och främlingsfientlighet i alla dess former är en central del i arbetet med att främja och förverkliga de mänskliga rättigheterna och en prioriterad fråga i Sveriges utrikespolitik. Sverige kommer att fortsätta att stödja det arbete mot rasism, rasdiskriminering och främlingsfientlighet som bedrivs inom ramen för bland annat EU, FN, Europarådet och OSSE. Regeringen kommer även fortsättningsvis att aktivt försöka påtala och motverka kränkningar av de mänskliga rättigheterna som har sin grund i rasism, främlingsfientlighet och etnisk diskriminering, varhelst dessa sker.

Sverige är part till den internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering och regeringen menar att denna, tillsammans med FN:s övriga konventioner om de mänskliga rättigheterna, utgör en bra juridisk grund på det globala planet för att bekämpa rasism och främlingsfientlighet, överallt och i alla dess former. Samtidigt finns en insikt om att mycket arbete återstår för att främja den praktiska tillämpningen och respekten för dessa rättsliga åtaganden.

Förberedelserna för en uppföljningskonferens under första halvåret av 2009 till FN:s världskonferens mot rasism, rasdiskriminering och främlingsfientlighet, pågår för närvarande inom FN. Regeringen anser att målsättningen bör vara en begränsad men effektiv översynskonferens som tydligt fokuserar på utvärdering och tillämpning av den handlingsplan som enhälligt antogs i Durban 2001 (Durban Declaration and Programme of Action, DDPA).

En komplicerande faktor utgörs av de krav på nya kompletterande internationella normer med koppling till diskriminering och rasism, som rests parallellt med förberedelserna för en uppföljningskonferens till

Durban. Som exempel kan nämnas förbud mot smädelse av religioner eller en reglering av användningen av Internet. EU, inklusive Sverige, har hittills tydligt motsatt sig förslag till nya internationella regler som framförs på bekostnad av behovet av att genomföra existerande normer. Förslag som skulle riskera att inskränka yttrandefriheten och andra existerande grundläggande rättigheter är oacceptabla (se även avsnitt 3.2).

3.8.7 Rättigheter och grundläggande behov

De mänskliga rättigheterna är odelbara och ömsesidigt förstärkande. Demokrati och respekt för politiska och medborgerliga rättigheter är viktiga förutsättningar för att förverkliga ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Genomförandet av dessa rättigheter bidrar också till att uppnå demokrati.

I FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter stadgas bland annat rätten till arbete och till rättvisa och gynnsamma arbetsvillkor, samt rätten att bilda och ansluta sig till fackföreningar. Konventionen stadgar vidare rätten till social trygghet, utbildning, en tillfredsställande levnadsstandard, bostad och rätten till bästa uppnåbara hälsa.

Att ytterligare stärka rättighetsperspektivet genom att sätta den enskilda individens frihet och rättigheter i centrum i alla biståndsprogram i FN:s fonder och program som rör utbildning, arbetsliv, hälsa, sexuella och reproduktiva rättigheter och andra sociala frågor är en viktig svensk prioritering.

Att arbeta för att främja rätten att få de grundläggande behoven tillgodosedda är inte sällan kontroversiellt. EU:s arbete med att skydda försvarare av de mänskliga rättigheterna omfattar även de som främjar ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter: fackföreningsledare, aidsaktivister och jurister som kämpar för minoriteters och fattiga människors landrättigheter, för att nämna några. Sverige stödjer ILO:s arbete för universell ratifikation och uppfyllande av organisationens åtta kärnkonventioner om mänskliga rättigheter. Sverige bidrar till ILO:s projekt inriktade på småföretagsutveckling, infrastruktur, hiv/aids, avskaffande av barnarbete samt nätverk för att främja arbete för ungdomar.

Frågan om ett tilläggsprotokoll till konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella frågor rörande enskild klagorätt har diskuterats i flera år och ett konkret utkast till protokoll är för närvarande föremål för förhandlingar inom FN. Sveriges övergripande målsättning är att främja en effektiv och global tillämpning av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. En individuell klagorätt om dessa rättigheter, som till skillnad från medborgerliga och politiska rättigheter ska genomföras successivt, reser komplicerade frågor. Det är viktigt att de grundläggande ansvarsfrågorna, som stater ansvar gentemot individen, inte undergrävs.

4 En samstämmig politik för mänskliga rättigheter

Skr. 2007/08:109

Regeringens strävan är att arbetet för att främja de mänskliga rättigheterna ska genomsyra alla utrikespolitikens områden och att ansträngningarna inom olika politikområden ska vara ömsesidigt förstärkande. Regeringen kommer särskilt att prioritera insatser för att främja sambandet mellan de mänskliga rättigheterna och demokrati och mänskliga rättigheter i arbetet för fred och säkerhet. Andra viktiga utmaningar finns inom utvecklingssamarbetet och i arbetet för specifika rättigheter. Ett viktigt redskap för en samstämmig politik är politiken för global utveckling där arbetet för mänskliga rättigheter är en integrerad och viktig del.

4.1 En säkerhetspolitik som genomsyras av de mänskliga rättigheterna

Respekt för de mänskliga rättigheterna är en förutsättning för säkerhet och en rättvis och hållbar global utveckling. Därför verkar Sverige för att förbättra våra civila och militära verktyg för att främja de mänskliga rättigheterna före, under och efter konflikt, inom ramen för konfliktförebyggande, krishantering och fredsbyggande.

4.1.1 Konfliktförebyggande och krishantering

Regeringen arbetar för:

- att stärka de mänskliga rättigheterna som verktyg för konfliktförebyggande,
- att stärka de mänskliga rättigheterna i alla fredsfrämjande insatser,
- en integrerad politik där civila och militära verktyg samverkar mer effektivt för säkerhet och utveckling i fredsfrämjande insatser.

Under de senaste åren har vi sett en allt tydligare samverkan mellan fredsfrämjande insatser och mer traditionella utvecklingsinsatser. Dagens fredsfrämjande insatser omfattar regelmässigt komponenter för att främja mänskliga rättigheterna och rättsstatens principer. FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter har idag en fältnärvaro i flera länder i form av egna kontor och experter inom integrerade fredsfrämjande operationer. Detta är en välkommen utveckling, men den ställer ökade krav på kompetens, resurser och samordning. Insatserna för mänskliga rättigheter i det fredsfrämjande arbetet måste förstärkas och åtgärder vidtas redan från början av en insats.

Utvecklingen i länder som Afghanistan och Demokratiska republiken Kongo visar att det utan säkerhetsskapande insatser är utsiktslöst att arbeta framgångsrikt med utveckling. Utan bidrag till varaktig utveckling kvarstår ofta säkerhetsproblemen och därmed risken att länder återfaller i

konflikt. Respekten för mänskliga rättigheter är också en viktig komponent för att uppnå varaktig utveckling.

Regeringen arbetar för att säkerhet, utveckling och de mänskliga rättigheterna ska vara självklara utgångspunkter i insatser för konfliktförebyggande och krishantering. Sverige kommer därför att både öka anslaget för truppbidrag till internationella fredsfrämjande insatser och stärka de civila insatserna för att bättre kunna svara mot de allt större behoven av kvalificerad personal och effektivare instrument, samt effektivisera biståndet. En central fråga i detta sammanhang är jämställdhetsperspektivet och vikten av att öka kvinnors deltagande i fredsfrämjande.

Sverige bidrar också till att utveckla civila instrument för fredsfrämjande, inte minst i EU. EU har idag genomfört ett stort antal krishanteringsinsatser, varav flera civila insatser med fokus på att främja uppbyggnad av en rättsstat. I krishanteringsinsatserna i västra Balkan har civila komponenter från FN, EU, OSSE och Europarådet arbetat sida vid sida. Denna typ av samarbete mellan organisationer kommer att öka i betydelse framöver. Sverige förespråkar att FN skall inrätta en kategori av civilobservatörer som ett komplement till andra kategorier av personal i fredsfrämjande insatser, för att öka FN:s samlade fredsfrämjande kapacitet.

EU har antagit riktlinjer för hur de mänskliga rättigheterna ska genomsyra alla civila och militära insatser som utförs. Sverige har varit pådrivande för detta och bidrar ofta till att sekondera personal med sådan kompetens. Riktlinjerna fastslår bland annat att mänskliga rättigheter ska integreras systematiskt i den europeiska säkerhets- och försvarspolitikens civila och militära insatser, både under planeringsfasen och under implementeringen av en insats. Rådgivare för de mänskliga rättigheterna ska finnas tillgängliga i operationerna på högkvarternivå och på marken. Civil och militär personal som deltar i insatserna ska erhålla utbildning i mänskliga rättigheter innan de deltar i insatsen. Situationen avseende de mänskliga rättigheterna ska alltid ingå i rapporteringen från insatserna.

EU har också genomfört insatser som haft som huvudfokus att övervaka mänskliga rättigheter. Ett exempel på detta är EU:s framgångsrika civila insats i Aceh där en av huvuduppgifterna var att övervaka fredsavtalet mellan GAM-gerillan och Indonesiens regering och därvid särskilt observera hur mänskliga rättigheter efterlevdes i insatsområdet.

Sverige kommer att bidra till att ytterligare utveckla EU:s och FN:s integrerade missioner, där såväl de militära som civila insatserna är underställda en gemensam ledning. Ett område där vikten av ett integrerat synsätt är tydlig är reform av säkerhetssektorns delar som armé, polis och rättsväsende. I många länder är dessa institutioner snarare ett hinder än ett stöd för säkerhet. Armé och polis ska hantera externa hot respektive upprätthålla ordning och inte agera som en inrikespolitisk aktör eller underblåsa motsättningar i samhället.

Regeringen ser FN:s resolution 1325 som central och kommer att:

- vara pådrivande för dess genomförande och uppföljning nationellt, inom FN, i den europeiska säkerhets- och försvarspolitiken, i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och andra internationella sammanhang,
- verka för att EU och enskilda länder antar handlingsplaner för genomförandet av resolution 1325,
- prioritera insatser inom utvecklingsarbetet för att understödja implementering av resolution 1325.

En viktig uppgift i arbetet för fred och säkerhet är att öka kvinnors deltagande i alla typer av insatser och fredsprocesser. FN:s säkerhetsråd antog i oktober 2000 enhälligt resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet. Säkerhetsrådet slog därmed fast att ett stärkande av kvinnors deltagande i konfliktförebyggande och konflikthantering före, under och efter en konflikt är centralt för främjandet av internationell fred, säkerhet, utveckling och de mänskliga rättigheterna. Resolutionens utgångspunkt är att kvinnor både kan vara aktörer men också är särskilt utsatta i väpnade konflikter. Tillämpningen av resolution 1325 är central både för hållbar fred och stabilitet och för att långsiktigt stärka kvinnors roll i samhället. Kvinnors lika deltagande i krishantering, fredsbyggande och hantering av humanitära katastrofer bidrar till demokrati och ökad respekt för de mänskliga rättigheterna och minskar samtidigt kvinnors utsatthet.

Resolutionen kompletterar det bredare internationella arbetet för jämställdhet, utveckling och kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Jämställdhetsfrågorna utgör också en viktig del av uppföljningen och genomförandet av slutdokumentet från FN:s toppmöte i september 2005.

Sverige var ett av de första länderna som antog en nationell handlingsplan för genomförandet av FN:s säkerhetsrådsresolution 1325. Handlingsplanen (2006-2008) utvecklades i nära samarbete med svenska myndigheter och frivilligorganisationer och genomförs nu på nationell, regional och global nivå. Resolution 1325 är ett mål i sig men är också ett medel för att främja jämställdhetsperspektivet i all konflikthantering.

I bland annat Demokratiska republiken Kongo innebär avsaknaden av en fungerande rättstat och därmed bristen på rättskipning svåra umbäranden för redan utsatta kvinnor. Sexuellt våld mot barn och kvinnor är ett stort problem. Regeringen ska verka för att det inom biståndet görs gedigna könsrolls-analyser för att öka förståelsen för kvinnors utsatta situation och behov i konflikt. Analyserna ska bland annat belysa kvinnors prioriteringar, inklusive vad gäller konflikthantering, deltagande i fredsprocesser och konfliktlösning. Sverige ska även arbeta för att resolution 1325 införlivas i fredsförhandlingar och återuppbyggnad och att genomförandet förstärks med insatser för de mänskliga rättigheterna. I detta sammanhang är det viktigt att främja erfarenhetsutbyte mellan lokalt verksamma grupper i olika länder, samt att utnyttja erfarenheter från tidigare insatser på området.

Regeringen bidrar till arbetet för att skapa rättvisa och skapa försoning i postkonfliktsituationer, bland annat genom stöd till internationella organisationer verksamma inom området.

Återuppbyggnaden av ett konflikthärjat land kräver dels att de ansvariga för grova övergrepp ställs till svars, dels att reformer för att stärka de mänskliga rättigheterna genomförs och att demokratiska institutioner byggs upp. Det är viktigt att både skapa rättvisa och att bearbeta trauman för försoning och tillit till de samhälleliga institutionerna. Konkreta åtgärder kan vara att tillsätta sanningskommissioner, att skriva nya grundlagar och att hålla rättegångar för lagföring av de högst ansvariga för grova övergrepp som begåtts under konflikten. Åtgärderna för att skapa rättvisa och bidra till försoning kan vara komponenter i en större insats för reform av säkerhetssektorn (SSR) och är centrala för att förebygga att ett land återfaller i konflikt.

Sverige stöder flera internationella organisationer som arbetar med rättvisa och försoning i övergångssituationer efter konflikt, inklusive flera FN-organ samt enskilda organisationer såsom International Center for Transitional Justice, Liv- och Fredsinstitutet, Search for Common Ground och Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces. Regeringen planerar att genomföra ett seminarium om rättvisa i postkonfliktsituationer med deltagande av myndigheter och frivilligorganisationer under våren 2008.

4.1.4 Kampen mot terrorism

Regeringen verkar för att åtgärder som syftar till att bekämpa och förebygga terrorism ska bedrivas i enlighet med de mänskliga rättigheterna och med respekt för rättsstatens principer.

Terrorism är oförenlig med demokratiska principer, mänskliga rättigheter och folkrätten. Terrorism drabbar civila på ett godtyckligt sätt och bidrar till att undergräva rättsstaten och en demokratisk samhällsutveckling i länder där den förekommer. För att kampen mot terrorism ska vara effektiv och legitim måste den bedrivas med full respekt för folkrätten, rättsstatliga principer och de mänskliga rättigheterna. Sverige har därför tydligt och återkommande ställt krav i internationella sammanhang på respekt för de mänskliga rättigheterna och rätts säkerheten i åtgärder mot terrorism. Såväl i det multilaterala samarbetet som i bilaterala förbindelser, värnar Sverige de mänskliga rättigheterna och bevakar att den legitima kampen mot terrorism inte används som förevändning för kränkningar av individens fri- och rättigheter. Sverige har givit särskild prioritet till genomförandet av de delar av FN:s globala strategi mot terrorism som handlar om att värna respekten för de mänskliga rättigheterna i den internationella terrorismbekämpningen.

Sverige arbetar också för att förbättra respekten för de mänskliga rättigheterna inom FN:s sanktionslistningssystem. Liechtenstein, Danmark, Schweiz och Sverige har tagit initiativ till ett förslag om en

omprövningsmekanism inom säkerhetsrådet med syfte att ge individer som förts upp på listorna möjlighet till en reell prövning av om en sådan åtgärd är befogad. Regeringen fortsätter också arbetet inom EU för att förbättra proceduren för EU:s självständiga sanktionsbeslut, dvs. vad gäller att garantera rättssäkerhet och respekten för de mänskliga rättigheterna.

Regeringen arbetar även genom bilaterala biståndsinsatser inom ramen för EU och FN-samarbetet med att öka förmågan hos länder i Afrika, Syd- och Sydostasien att respektera de mänskliga rättigheterna vid terrorismbekämpning.

4.2 En politik för utveckling med de mänskliga rättigheterna som grund

4.2.1 Mänskliga rättigheter och demokrati för rättvis och hållbar utveckling

Regeringen kommer att prioritera främjandet av demokrati och mänskliga rättigheter i utvecklingsarbetet, inklusive genom insatser riktade till särskilda målgrupper, samt i politiska – och policydialoger med Sveriges samarbetsländer.

Det finns en nära koppling mellan fattigdom och brist på demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. Sveriges politik för global utveckling har som övergripande mål att bidra till en rättvis och global utveckling, vilket innefattar respekt för mänskliga rättigheter och demokrati. Politiken för global utveckling präglas av två perspektiv som ska vägleda regeringens gemensamma arbete: *fattiga människors perspektiv på utveckling* och *ett rättighetsperspektiv*. Rättighetsperspektivet sätter den enskilda individens frihet och rättigheter i centrum. Regeringen framhåller att förverkligandet av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet de medborgerliga och politiska rättigheterna, är av avgörande betydelse för utvecklingsprocessen och för att utvidga människors frihet.

I budgetpropositionen för 2008 framhöll regeringen respekt för och främjande av demokrati och mänskliga rättigheter som ett av tre prioriterade områden inom utvecklingsarbetet för mandatperioden. Respekt för individens mänskliga rättigheter och en demokratisk samhällsutveckling som ger människor möjligheter att förbättra sin situation har både ett egenvärde och utgör förutsättningar för att bekämpa fattigdom, skapa säkerhet och för att uppnå en rättvis och hållbar global utveckling.

Regeringen inriktar sina satsningar på fyra fokusområden:

- 1) främjandet av respekt för de mänskliga rättigheterna,
- 2) uppbyggnad av demokratiska institutioner och värnandet om rättstatens principer,
- 3) demokratisk samhällsstyrning,
- 4) det civila samhällets roll och oberoende mediers roll i demokratiseringsprocesser.

Insatserna för demokrati och mänskliga rättigheter ska förstärkas i det bilaterala utvecklingssamarbetet som nu fokuseras till drygt 30 länder. Demokrati, mänskliga rättigheter och demokratisk samhällsstyrning, bland annat insatser mot korruption, är inte minst viktiga komponenter i det svenska utvecklingssamarbetet. Området demokrati och mänskliga rättigheter utgör dels utgångspunkt och kriterium för Sveriges utvecklingssamarbete med ett enskilt land, dels en central del av svenska biståndsinsatser och den politiska dialogen med respektive land.

De tematiska prioriteringarna ska vara centrala i allt bistånd, även i samarbetet med det mindre antal länder där biståndet bedrivs under andra former, till exempel via frivilligorganisationer, när ett regelrätt stat-till-stat-samarbete inte är möjligt eller önskvärt. Demokratifrämjande och insatser för de mänskliga rättigheterna kan utformas på olika sätt och ska alltid anpassas till landets specifika situation. Biståndsmedel kan i de flesta fall kanaliseras till enskilda organisationer och krafter i det civila samhället som verkar för en demokratisk öppning. I andra fall, till exempel där det civila samhället är litet eller obefintligt, handlar det om att förmedla kunskap om demokrati, mänskliga rättigheter och marknadsekonomi. Därigenom skapas värdefulla kontaktytor för dialog och påverkan.

EU bedriver ett omfattande utvecklingssamarbete på området demokrati och mänskliga rättigheter. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), utarbetade 2006 med svenskt deltagande ett vägledande dokument om hur de mänskliga rättigheterna kan främjas som del av utvecklingssamarbetet.

Regeringen avser att i juni 2008 överlämna en särskild skrivelse till riksdagen om främjandet av demokrati och de mänskliga rättigheterna i utvecklingssamarbetet.

4.2.2 Världsbanken och andra internationella finansiella institutioner

Regeringen kommer att verka för:

- att i Världsbanken stärka rättighetsperspektivet,
- att i Globala Fonden mot aids, tuberkulos och malaria (GFATM) fortsatt driva ett rättighetsperspektiv, bland annat inom ramen för den jämställdhetsplan som är under utarbetande för fondens arbete.

Världsbanken

Sverige stödjer de multilaterala utvecklingsbankernas arbete med samhällsstyrningsfrågor i utvecklingsländerna med utgångspunkten att en kompetent och ansvarstagande stat skapar möjligheter för fattiga människor och därmed kan bidra till minskad fattigdom. Fokus ligger på att stärka ländernas egna institutioner, myndigheter och uppföljningsmekanismer.

De nordiska och baltiska länderna har tillsammans med Schweiz tagit initiativ till en frivilligfinansierad fond inom Världsbanken för mänskliga rättigheter, stärkande av individers juridiska rättigheter och utveckling. Syftet med fonden är att stärka Världsbankens kapacitet att arbeta med rättighetsfrågor. Med hjälp av fonden kan banken utforska och förtydliga sambanden mellan mänskliga rättigheter och utveckling och i förlängningen främja ett rättighetsperspektiv som ett sätt att nå ekonomisk utveckling.

Globala fonden mot aids, tuberkulos och malaria (GFATM)

Ohälsa hindrar människor från att fullt ut komma i åtnjutande av sina mänskliga rättigheter. Hiv och aids, tuberkulos och malaria är sjukdomar som fortfarande skördar flest liv i fattiga länder, särskilt i Afrika söder om Sahara. Sverige driver kampen mot hiv/aids i ett brett rättighetsperspektiv, också i stödet via GFATM. Den globala fonden är den största finansieringskällan för insatser mot de tre sjukdomarna och Sverige är en stor givare. Nu utarbetas en särskild jämställdhetsplan för den globala fondens verksamhet med fokus på kvinnors och flickors, men också sexuella minoriteters, sårbarhet.

4.3 Mänskliga rättigheter i handelspolitiken

Regeringen avser att:

- fördjupa dialogen med svenska företag kring mänskliga rättigheter,
- stödja företag som verkar i sviktande situationer och områden i konflikt med kunskap och verktyg kring socialt ansvarstagande,
- fördjupa dialogen med olika internationella initiativ kring transparensfrågor för näringslivet och med verktyg för företagens arbete för mänskliga rättigheter,
- ta initiativ när det gäller att motverka barnarbete,
- arbeta för att de grundläggande rättigheterna i arbetslivet ska få ökad uppmärksamhet i handels- och utvecklingsrelaterade sammanhang.

4.3.1 Företagens sociala ansvar

Handel och investeringar är viktiga, inte minst i utvecklingsländer och i länder som drabbats av konflikt, eftersom handel i sig kan bidra till stabilitet och efterfrågan på fungerande regelverk. Stater som respekterar de mänskliga rättigheterna har bättre förutsättningar att idka handel och utvecklas ekonomiskt. Företag som verkar på den globala marknaden möter många utmaningar när det gäller mänskliga rättigheter, miljö, arbetsvillkor och korruption. Från svenska företag finns ett starkt engagemang att uppträda ansvarsfullt, inte minst i länder och områden

där det inte finns fungerande rättssystem eller där tillämpningen av regler är godtycklig. Skr. 2007/08:109

De frivilliga åtaganden som företag gör, inom socialt och miljömässigt ansvarstagande (Corporate Social Responsibility, CSR), är ett värdefullt bidrag till att stärka såväl mänskliga rättigheter och ekonomisk tillväxt som företagens och Sveriges konkurrenskraft. Genom ett gott uppträdande skapas långsiktigt förtroende för svenskt näringsliv, vilket gynnar även andra svenska aktörer. År 2007 kom Sverige först av 108 länder i det internationellt erkända indexet över socialt ansvarstagande kopplat till konkurrenskraft (Responsible Competitiveness Index). Många svenska företag är ledande när det gäller socialt ansvarstagande. Det är vi stolta över.

Samtidigt skapar det förväntningar från företagen att regeringen ska stödja företagen i deras ansträngningar, inte minst när det gäller den internationella policydialogen och genom att skapa ramverk inom vilka ansvarstagande företag kan verka.

Utvecklingen inom området socialt och miljömässigt ansvarstagande går mycket fort. Frågorna om CSR är företagsägda och företagsdrivna. För många företag idag är det inte en fråga om man ska ta ett socialt ansvar, utan hur man kan göra det. Här kan regeringen spela en viktig roll genom att tillsammans med företag och andra aktörer utarbeta verktyg och sprida kunskap som företagen kan använda sig av. Några av de verktyg som utarbetats på senare år gäller just uppträdande i konfliktområden och integrering av mänskliga rättigheter i företagets kärnverksamhet.

Regeringen främjar mänskliga rättigheter i näringslivet bland annat genom Globalt ansvar inom UD, som erbjuder erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan företag, arbetsmarknadens parter, akademi och frivilligorganisationer i frågor som rör mänskliga rättigheter, grundläggande arbetsvillkor, korruption och miljö.

Utgångspunkten för arbetet är de universella ramverken, OECD:s riktlinjer för multinationella företag samt principerna i FN:s arbete med företag som vill utöka sitt samhällsengagemang och sociala ansvarstagande (Global Compact). Globalt ansvar deltar i den internationella policyutvecklingen. På senare år har alltmer fokus riktats på bilaterala samarbeten. Det avtal som träffades med Kina 2007 är till exempel ett resultat av det samarbete om ansvarstagande som bedrivits under flera år. I länder där situationen för de mänskliga rättigheterna är komplex kan CSR vara en plattform för dialog kring mänskliga rättigheter.

För att stärka det internationella policyarbetet med mänskliga rättigheter i näringslivet ger regeringen stöd till FN:s särskilda representant för mänskliga rättigheter i näringslivet, samt till det arbete som Mary Robinson, tidigare FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, bedriver inom ramen för Realizing Rights, ett initiativ för etisk globalisering. Inför uppmärksammandet av 60-årsjubileet av den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna hösten 2008 kommer ett antal evenemang att hållas och intresset från svenska företag och det civila samhället är stort.

Frågor kring handel och arbetsrätt har blivit allt mer aktuella i globaliseringens tidsålder. Det rör sig både om diskussioner kring arbetsvillkor och löner i producentländer men kan ibland också användas som argument för olika protektionistiska initiativ. Från svensk sida har utgångspunkten för arbetsrättsliga frågor och handel varit ILO:s kärnkonventioner som bland annat behandlar slavarbete, barnarbete, rätten att fritt organisera sig och rätten att förhandla om sin lön. Det handlar således om grundläggande arbetsvillkor som rätten till reglerad arbetstid, rätt att organisera sig och rätten till vila. ILO är en så kallad trepartsorganisation inom FN, i vilken representanter för arbetsgivare, arbetstagare och regeringar ingår.

Sverige har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner om mänskliga rättigheter och stödjer aktivt ILO:s fortsatta arbete för universell ratifikation av dessa grundläggande instrument. Våren 2007 antog den svenska regeringen en ny ILO-strategi för åren 2007–2009. Strategin slår bland annat fast att Sverige ska arbeta för att de grundläggande rättigheterna i arbetslivet ska få ökad uppmärksamhet i handels- och utvecklingsrelaterade sammanhang.

4.3.3 Handelspolitiska instrument

En öppen världshandel främjar internationell ekonomisk utveckling och kontaktskapande och dialog mellan olika kulturer, vilket medför en allt bredare delaktighet i den globala ekonomin. En öppen marknadsekonomi är en förutsättning för politisk demokrati och pluralism, och främjar därmed mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Länder i vilka de mänskliga rättigheterna och rättsstatens principer respekteras har i gengäld också bättre förutsättningar att tillvarata befolkningsintressen och delta i en global ekonomi.

Regeringen arbetar inom ett brett spektrum av fora för att stärka den sociala dimensionen i handelspolitiken. Genom att främja handel och entreprenörskap får allt fler individer fatta egna beslut som ekonomiska aktörer, vilket kan leda till ett ökat medvetande om och krav på delaktighet i beslut även inom andra samhällsområden, såsom det politiska. Utvecklingen visar i ett flertal länder att handel genererar ekonomisk utveckling och främjar kontakter mellan olika samhällslager, vilket på längre sikt kan bidra till pluralism och ett mer politiskt moget samhälle. Regeringen tar fasta på viktiga initiativ såsom BOP (*Base of the Pyramid*), ett handelsorienterat initiativ för fattigdomsbekämpning, som bygger på företags deltagande i fattiga länders ekonomiska utveckling och där hänsyn tas till utmaningar av social, ekonomisk och miljökaraktär.

Världshandelsorganisationens (WTO) regelverk kräver att vissa grundläggande institutioner ska finnas på plats innan ett medlemskap i WTO kan träda i kraft. Detta innebär i sin tur ökad medvetenhet om att det finns ett internationellt regelverk som styr de ekonomiska aktiviteterna snarare än nationell politisk godtycklighet. En annan viktig effekt av WTO-medlemskapet utgör kraven på transparens som följer

med att de lagar och regleringar som styr de ekonomiska aktiviteterna i ett land synliggörs genom landets olika åtaganden i WTO. Skr. 2007/08:109

I bilaterala och regionala frihandelsavtal som Sverige/EU ingår med sina handelspartners är de mänskliga rättigheterna integrerade med utgångspunkt i ILO:s kärnkonventioner. Sverige lägger stor vikt vid avtalens utformning i denna del. I avtalen förutses även parterna åta sig att inte sänka standarder vad avser till exempel miljö- eller arbetsvillkor i syfte att främja direktinvesteringar. Avtalens effekter på alla dimensioner av hållbar utveckling kommer att följas upp genom konsekvensanalyser.

Inom ramen för EU:s preferenssystem har länder som antagit vissa internationella konventioner på bland annat området mänskliga rättigheter erhållit tullsänkningar.

4.3.4 Sanktioner

Sverige har drivit ett initiativ för att internationella sanktionsregimer ska bestå av riktade sanktioner (även benämnda smarta sanktioner), istället för mer generella handelsembargon som tidigare var vanligt förekommande. Bakgrunden till initiativet, som kallades för Stockholmsprocessen, är den internationella debatt som fördes om sanktioners humanitära konsekvenser som ofta slår hårt mot civilbefolkningen i ett land. Stockholmsprocessen resulterade i en handbok för utformning och implementering av riktade sanktioner. Tanken är att härigenom finslipa sanktionsinstrumentet så att de politiska målsättningarna med sanktionerna uppfylls samtidigt som konsekvenserna minimeras för civilbefolkningen. Utvecklingen sedan dess har gått i denna riktning.

4.4 Mänskliga rättigheter, asylrätt och migration och miljö

4.4.1 Asylrätt och migration

Regeringen kommer i det internationella samarbetet beträffande asyl- och migrationsfrågorna att fortsätta lyfta fram internationella konventioner och överenskommelser om mänskliga rättigheter.

Sverige ska vara en fristad för dem som flyr undan förföljelse och förtryck. Möjligheten att söka asyl ska värnas och utvecklingen i Europa, mot mer av stängda gränser, ska motverkas. FN:s flyktingkonvention från 1951 och dess tilläggsprotokoll från 1967 utgör de grundläggande instrumenten till skydd för människor på flykt. Europakonventionen samt FN:s konventioner om mänskliga rättigheter ger ett kompletterande skydd.

Det internationella samarbetet och de svenska insatserna för den globala flyktingsituationen är en viktig del av den svenska migrations- och asylopolitiken. Huvudorganet för det internationella arbetet till skydd för världens flyktingar är FN:s högkommissarie för flyktingar (UNHCR).

Sverige är en av UNHCR:s största bidragsgivare och en aktiv partner till organisationen i dess arbete att bistå och skydda flyktingar. Sverige arbetar aktivt för prioritering av UNHCR:s arbete vad avser flyktingsskydd, bland annat genom aktivt deltagande i flyktingkommissariens skyddsdialog. I samarbete med UNHCR erbjuder Sverige skydd genom vidarebosättning för personer som befinner sig i tredje land och inte har tillgång till någon annan långsiktig lösning.

Genom Amsterdamfördraget genomfördes det första steget i EU:s harmonisering av asylopolitiken, då unionen antog ett flertal rättsakter med miniminormer om bland annat villkor för asylmottagande, skyddsgrunder och asylförfarandet. Nästa steg är att medlemsstaterna till 2010 ska ha genomfört ett gemensamt europeiskt asylsystem genom att anta ett regelverk med helt gemensamma regler. Regeringen stöder strävan mot ett sådant system. I detta arbete är Sveriges, liksom hela EU:s, internationella förpliktelser en naturlig utgångspunkt.

Sverige deltar aktivt i genomförandet av EU:s övergripande strategi för migration och i högnivågruppen för asyl och migration. Det läggs stor vikt vid dialog och partnerskap med tredje länder för att gemensamt förbättra hanteringen av migration genom kapacitetsuppbyggnad och samarbete mellan ursprungs-, transit- och destinationsländer.

Sverige fokuserar på migrationens positiva effekter på utveckling. Särskilt prioriterat är åtgärder som syftar till att underlätta cirkulär migration, understödja kunskapsåterföring och göra överföring och investeringar av remitteringar lättare samt öka dess utvecklingseffekter.

Sverige har även aktivt inom ramen för genomförandet av strategin – både internt inom EU och i förhandlingar med tredje land – betonat vikten av att säkerställa att asylrätten och att möjligheten att söka asyl inte undermineras i samband med åtgärder att motverka olaglig invandring vid EU:s yttre gränser.

En ny utlänningslag (SFS 2005:716) med en ny instans- och processordning i utlänningsärenden trädde i kraft den 31 mars 2006. Migrationsverkets beslut överklagas nu hos allmän förvaltningsdomstol. Sveriges förpliktelser att ge skydd enligt internationella konventioner och EG-rätten tillgodoses genom utlänningslagen som därutöver innehåller rent nationella skyddsåtaganden. Bedömningar av situationen för de mänskliga rättigheterna i enskilda länder utgör en central komponent i den svenska asylprocessen. Bedömningar av FN-organ, framförallt FN:s flyktingkommissarie, är liksom bland annat Utrikesdepartementets årliga rapporter om situationen för mänskliga rättigheter i världens länder viktiga informationskällor. En utvärdering av instans- och processordningen pågår och ska vara slutförd senast den 27 februari 2009.

4.4.2 Miljö

Kopplingen mellan skyddet av miljön och respekten för de mänskliga rättigheterna uppmärksammas allt mer, inte minst inom arbetet för hållbar utveckling. Utgångspunkten är att en hälsosam miljö är betydelsefull för förmågan att kunna åtnjuta de mänskliga rättigheterna.

Detta samband underströks redan vid FN:s första konferens om mänsklig miljö i Stockholm 1972. Vid världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg fastslogs att respekten för mänskliga rättigheter är en förutsättning för att hållbar utveckling skall kunna uppnås.

På sikt kommer kopplingen mellan skyddet av miljön och respekten för de mänskliga rättigheterna att bli allt mer angelägen. Forskningsrapporter från bland annat FN:s klimatpanel pekar på att klimatförändringarna kommer att drabba alla regioner och att effekterna kan innebära stora påfrestningar särskilt på samhällen och stater som har bristande kapacitet att hantera dem. Klimatförändringarna hotar ekonomisk, social och politisk utveckling i synnerhet i utvecklingsländer som kan vara särskilt sårbara för krympande skördar och försvinnande åkerarealer. Tilltagande utvinning av naturresurser är ett annat hot. Resursbrist kan resultera i flykting- och migrationsrörelser vilket kan bidra till motsättningar och ökad konfliktrisk där situationen för de mänskliga rättigheterna i området förvärras. I instabila situationer kan politiska grupper utnyttja den uppkomna situationen vilket kan medföra spänningar mellan folkgrupper i försvagade samhällen.

Regeringen kommer fortsätta att understryka kopplingen mellan skyddet för de mänskliga rättigheterna och arbetet för hållbar utveckling. Regeringen arbetar också aktivt för att öka vår förmåga att begränsa miljöförändringarnas inverkan på regioners stabilitet och långsiktiga säkerhet bland annat genom att uppmärksamma effekterna av klimatförändringarna i vårt bistånd och stärka infrastrukturen i särskilt exponerade regioner. Regeringen har tillsatt en internationell kommission om klimatförändring och utveckling som under biståndsministrarnas ordförandeskap ska ta fram förslag på hur biståndet kan klimatsäkras och hur anpassningsåtgärder kan integreras i utvecklingsländernas egna utvecklingsstrategier. En slutrapport kommer att presenteras våren 2009.

5 Att agera – bilateralt, regionalt och globalt arbete

Sverige arbetar för att främja mänskliga rättigheter både genom bilaterala kontakter och multilateralt. Arbeta för de mänskliga rättigheterna bedrivs på många olika arenor, av stater, parlamentariska församlingar och andra aktörer och en effekt av globaliseringen är att det civila samhällets roll som bevakare och pådrivare ökat. Effektivast påverkan når vi i samarbete med andra inom EU, FN och andra internationella organ, men dialogen måste också ständigt föras i Sverige. En trovärdig och framgångsrik politik för mänskliga rättigheter förutsätter ett samstämt och konsekvent agerande, nationellt, bilateralt och globalt.

Sveriges arbete med att främja respekten för mänskliga rättigheter i andra länder bygger på en vilja att ge stöd där det behövs och kritik där det är befogat. Ett av de viktigaste verktygen för att förebygga och förhindra kränkningar, motverka diskriminering och stärka människors möjligheter att leva ett fullvärdigt liv är utvecklingssamarbetet. Sverige stödjer en långsiktig uppbyggnad av lagar, rättssystem och andra institutioner som är en förutsättning för förverkligandet av de mänskliga rättigheterna. Andra viktiga insatser görs genom stöd till det civila samhället och organisationer som arbetar med de mänskliga rättigheterna. Satsningar på utbildning, rättshjälp och stöd till deltagande i politiska processer stärker enskilda individers kunskaper och möjligheter att åberopa och åtnjuta sina rättigheter och ingår som en viktig del i vårt samarbete med många länder.

Samtidigt vill och måste Sverige reagera på kränkningar av de mänskliga rättigheterna, varhelst de förekommer. Det gör vi genom att medverka till att EU, liksom FN och andra multinationella aktörer uppmärksammar situationen för de mänskliga rättigheterna, genom egna och gemensamma offentliga uttalanden, tal och uppvaktningar. Ibland kan arbetet med enskilda ärenden föras mest effektivt genom tyst diplomati. Genom närvaro, rapportering och stöd till oberoende experter på mänskliga rättigheter i fält bidrar vi också till att påtala och stoppa allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna, bistå offren, skydda människorättsförsvarare och inleda en process där de ansvariga kan ställas till svars. En stor del av detta arbete sker genom EU, men även i Sveriges bilaterala kontakter och besöksutbyte på alla nivåer är de mänskliga rättigheterna ett stående inslag.

5.1.1 Dialogerna om de mänskliga rättigheterna

Respekten för de mänskliga rättigheterna tas upp med ett stort antal länder varje år inom ramen för allmänpolitisk dialog och besöksutbyte. Sverige har för närvarande också regelbundna konsultationer med tre länder: Laos, Kina och Indonesien, där påverkan och informationsutbyte är centrala komponenter. Samtalen tar ofta det konkreta utvecklingssamarbetet som en av sina utgångspunkter. Dialogerna om de mänskliga rättigheterna kan i många fall fungera som en bro mellan politisk påverkan och praktiskt samarbete och komplettera de insatser som görs inom ramen för utvecklingssamarbetet genom att relatera dem till ett bredare nationellt och internationellt utvecklingsperspektiv för de mänskliga rättigheterna.

5.1.2 Nordiskt samarbete

Sverige har sedan många år haft ett nära samarbete med de nordiska länderna vad gäller de mänskliga rättigheterna. Det råder mycket stor samsyn mellan de nordiska länderna i dessa frågor. Regeringen avser att

fortsätta detta nära samarbete, som ger viktiga möjligheter att driva sakfrågor av gemensamt intresse. De nordiska länderna lägger regelbundet fram gemensamma resolutioner i FN och håller gemensamma anföranden om exempelvis urfolk. Det är också naturligt att det starka stödet för de mänskliga rättigheterna genomsyrar det nordiska samarbetet på andra områden, såväl när det gäller formerna för internationell krishantering som när det gäller utvecklingssamarbete.

5.2 EU

Regeringen ska verka för att:

- ytterligare stärka EU:s politik, instrument och verktyg för mänskliga rättigheter,
- arbetet för mänskliga rättigheter omfattar alla delar av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik,
- arbetet för mänskliga rättigheter i EU:s utvecklingssamarbete ytterligare stärks,
- insatser för de mänskliga rättigheterna inkluderas i alla EU:s civila och militära krishanteringsinsatser.

Europeiska unionen har som ett av sina syften att främja respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstatsprincipen och respekt för de mänskliga rättigheterna. Dessa principer måste ovillkorligen respekteras av alla medlemsstater. Lissabonfördraget, som stats- och regeringscheferna undertecknade i december 2007, slår fast dessa värden. Fördraget stadgar att främjandet av de mänskliga rättigheterna också ska vara en huvuduppgift i unionens yttre förbindelser.

Europeiska unionen är en ledande aktör i världen i främjandet av de mänskliga rättigheterna och intar en framträdande plats i FN:s och flera andra multilaterala organisationers arbete för norm- och politikutveckling. Sverige har i många år aktivt bidragit till att utveckla EU:s roll som en pådrivande kraft för en integrerad och konsekvent politik för de mänskliga rättigheterna. Mänskliga rättigheter är numera en självklar del i unionens interna och externa arbete och lyfts fram i gemensamma strategier och andra övergripande dokument. EU bidrar till att påverka stater att leva upp till sina folkrättsliga förpliktelser genom diplomatiska kontakter, opinionsbildning och i arbetet för fred och säkerhet. EU är vidare en stor givare till biståndsinsatser för att främja de mänskliga rättigheterna i olika delar av världen.

Regeringen verkar för att ytterligare stärka EU:s politik, instrument och verktyg. Genom Lissabonfördraget blir unionens rättighetsstadga rättsligt bindande för EU:s institutioner och medlemsländer när de tillämpar EU:s lagar och regler. Därmed skapas ett tydligare skydd för rättigheter såsom yttrandefrihet, religionsfrihet och förbud mot diskriminering. Även EU:s framtida anslutning till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna bidrar till att klarlägga vilka grundläggande rättigheter som unionen ska respektera. EU:s värden och målsättningar utsträcks till att gälla hela fördraget och övergripande

bestämmelser om till exempel jämställdhet mellan könen samt skydd för barnets rättigheter, som utgör nya målsättningar för unionen, blir generellt tillämpliga för alla politikområden. Detta är av stor långsiktig betydelse såväl internt inom EU som i förhållande till omvärlden. Den nya gemensamma utrikestjänst som Lissabonfördraget inrättar kommer att stärka EU:s möjligheter att öka samstämmigheten i sitt arbete för de mänskliga rättigheterna.

EU:s utvidgningsprocess har visat sig utgöra ett av dess mest kraftfulla verktyg i främjandet av de mänskliga rättigheterna, till exempel när det gäller EU:s krav på avskaffande av dödsstraffet. Tillfredsställande av utvidgningsvillkorens krav på efterlevnad av rättstatens principer, demokrati och de mänskliga rättigheterna är grundläggande såväl för de fortsatta medlemskapsförhandlingarna med Turkiet och Kroatien som i stabiliserings- och associeringsförfarandena med övriga västra Balkanländer och deras perspektiv av att på sikt kunna bli medlemmar i unionen.

Respekten för mänskliga rättigheter är en av grundpelarna i Cotonou-avtalet, mellan EU och länderna i Afrika, Västindien och Stilla havet (AVS-länderna). Det förs en kontinuerlig politisk dialog mellan EU och AVS-länderna och i de fall där endera part har brutit mot avtalets grundprinciper, exempelvis respekt för mänskliga rättigheter, kan konsultationer inledas med syfte att hitta en lösning som kan accepteras av båda parter. Om ingen lösning hittas kan endera part vidta så kallade lämpliga åtgärder. Som exempel på åtgärder suspenderade EU 2002 sitt utvecklingssamarbete med Zimbabwes regering, med undantag för humanitärt bistånd och stöd till det civila samhället.

EU:s byrå för grundläggande rättigheter inrättades den 1 mars 2007 som en utveckling av verksamheten vid det Europeiska centret för övervakning av rasism och främlingsfientlighet (EUMC).

Byråns styrelse består av oberoende personer från medlemsstaterna och från Europarådet. Dess uppdrag är att ge gemenskapens och dess medlemsstaters berörda institutioner och organ stöd och sakkunskap i fråga om grundläggande rättigheter i samband med genomförandet av gemenskapslagstiftningen. Detta ska ske i enlighet med artikel 6.2 i EU:s fördrag, dvs. såsom de garanteras i Europakonventionen och syftet är att stödja verksamheter som avser att skapa full respekt för de grundläggande rättigheterna.

Byrån ska bland annat bedriva samarbete om eller uppmuntra forskning, utarbeta och offentliggöra slutsatser och rapporter om särskilda tematiska ämnen och offentliggöra en årlig rapport inom sitt verksamhetsområde. Den ska även etablera ett nätverk för samarbete med det civila samhället. För Sverige är det angeläget att byrån tillför ett mervärde i förhållande till Europarådet och andra organisationer och att dubbelarbete undviks. Den svenska regeringen anser även att byrån borde få arbeta med frågor som rör det polisiära och straffrättsliga samarbetet. Frågan om byråns mandat kommer troligen att omförhandlas under 2009.

Värmandet av de mänskliga rättigheterna är centralt i EU:s gemensamma utrikes och säkerhetspolitik. EU har en unik bredd i de utrikespolitiska instrument som står till förfogande. EU agerar gemensamt för att påtala övergrepp och påverka utvecklingen. I den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken ger EU:s dialog om de mänskliga rättigheterna med stater utanför unionen tillfälle att direkt framföra kritik till regeringar och främja bättre respekt för normerna. Dialogerna är ett sätt att betona den vikt EU ger mänskliga rättigheter. Ett annat är de sanktioner och restriktioner med vilka EU bemöter de allvarligaste kränkningarna.

EU har enats om tematiska riktlinjer för hur unionen ska bedriva arbetet avseende dödsstraffet, tortyr, internationell humanitär rätt, Internationella brottmålsdomstolen (ICC), dialoger om de mänskliga rättigheterna, barn i väpnade konflikter, försvarare av de mänskliga rättigheterna och barnets rättigheter. Dessa riktlinjer innebär att EU agerar gemensamt såväl för att påtala kränkningar i enskilda fall som för att systematiskt främja utvecklingen på dessa områden. De utgör ett viktigt redskap för en koherent politik för de mänskliga rättigheterna inom EU. Årligen genomförs ett hundratal uppvaktningar i olika länder, där kränkningar påtalas. Riktlinjerna har blivit ett dagligt verktyg för EU att försöka skydda enskilda från förtryck. Regeringen kommer att verka för att dessa verktyg blir ännu effektivare.

EU:s program för mänskliga rättigheter inom utvecklingssamarbetet utökades kraftigt 2006, genom beslut i rådet och parlamentet, och ombildades samtidigt till ett eget så kallat finansiellt instrument, EIDHR (European Instrument for Democracy and Human Rights, tidigare European Initiative for Democracy and Human Rights). Respekt för demokratiska principer och god samhällsstyrning samt efterlevnad av de mänskliga rättigheterna är ett villkor för delar av det gemensamma utvecklingssamarbetet.

Regeringen vill bidra till att utveckla unionens olika verktyg för att främja de mänskliga rättigheterna och ska också verka för att EU på olika sätt förstärker offentligheten i sitt arbete för mänskliga rättigheter. Regeringen ska vidare arbeta för att ytterligare stärka den roll som de mänskliga rättigheterna spelar i EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Särskilt viktigt är det att EU i större utsträckning inlemmar frågor om de mänskliga rättigheterna i sina militära och civila krishanteringsinsatser. Regeringen kommer att fortsätta sitt initiativ för att förbättra rättssäkerheten i EU:s sanktioner mot tredjeland.

5.2.2 Sveriges ordförandeskap i EU hösten 2009

Under ordförandeskapet i EU hösten 2009 kommer Sverige att arbeta för ytterligare fördjupning av det gemensamma arbetet för de mänskliga rättigheterna, internt och externt med målet att uppnå full respekt för, och implementering av, de mänskliga rättigheterna. Det gäller inom samtliga delar av utrikespolitiken. Arbetet för de mänskliga rättigheterna blir också en del av Tjeckiens, Frankrikes och Sveriges gemensamma 18-månadersprogram.

Regeringen kommer att verka för att:

- FN:s råd för de mänskliga rättigheterna blir ett effektivt och trovärdigt instrument för att främja efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna,
- stärka integreringen av mänskliga rättigheter – såväl de politiska och medborgerliga som de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna – i FN:s fonder, program och fackorgan,
- stärka högkommissariens för mänskliga rättigheter kontor och fält närvaro,
- insatser för de mänskliga rättigheterna får en tydlig och framskjuten plats i alla FN:s fredsfrämjande operationer,
- fredsbyggandekommissionen ska bli ett effektivt instrument för stats- och fredsbyggande insatser, samt för att förhindra att stater återfaller i konflikt.

Arbetet i FN är centralt i regeringens politik för de mänskliga rättigheterna. Förenta nationerna är det enda världsomspännande mellanstatliga forumet för utveckling och översyn av de mänskliga rättigheterna. Som den enda legitima uttolkaren av statssamfundets gemensamma ställningstaganden är FN därmed också den främsta källan till allmängiltig normbildning på området.

Generalförsamlingen uttalade vid världstoppmötet 2005 att försvaret för de mänskliga rättigheterna är en av FN:s tre huvuduppgifter tillsammans med säkerhet och utveckling. Regeringen verkar för att arbetet för de mänskliga rättigheterna genomsyrar verksamheten i FN:s samtliga fonder, program och andra organ. Att så sker utgör en viktig faktor i analysen av dessa FN-organs effektivitet.

Sverige ska bidra aktivt till en bred och kritisk behandling av de mänskliga rättigheterna i det tredje utskottet i FN:s generalförsamling, som ansvarar för samhällliga, humanitära och kulturella frågor. Utskottets resolutionsarbete liknar det som pågår i FN:s råd för de mänskliga rättigheterna, men omfattar till skillnad från rådet samtliga FN:s medlemsstater.

FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter har avsevärt ökat sin verksamhet under de senaste åren, med Sverige som en stor tillskyndare och bidragsgivare. Regeringen ska verka för att ytterligare stärka högkommissariens och hennes kontors förmåga att självständigt utöva sitt mandat att uppmärksamma frågor om de mänskliga rättigheterna och bistå stater i förverkligandet av dessa. Regeringen stödjer också kontorets avsikt att utöka sin närvaro i enskilda länder där övergrepp sker.

Likaså har FN:s säkerhetsråd gett de mänskliga rättigheterna större tyngd i FN:s fredsfrämjande insatser de senaste tio åren, både i insatsernas mandat och genom särskild personal för bevakning och rapportering om utvecklingen för mänskliga rättigheter i insatsområdena. Detta är en utveckling som Sverige aktivt har bidragit till och som regeringen avser att fortsätta stödja.

Principbeslutet vid FN:s toppmöte 2005 att inrätta FN:s råd för de mänskliga rättigheterna var ett viktigt steg i ambitionen att lyfta dessa frågor på den internationella dagordningen. En resolution i generalförsamlingen året därpå gav rådet ett mer detaljerat mandat och skapade en struktur för att mer effektivt kunna främja de mänskliga rättigheterna. Sverige spelade en viktig roll i denna process genom den dåvarande generalförsamlingspresidenten Jan Eliasson.

Rådets första år har till stor del handlat om att förhandla färdigt de utestående institutionella frågorna. Vissa av de högt ställda förväntningarna har inte infriats. Den brist på samsyn som under de sista åren präglade Kommissionen för mänskliga rättigheter kvarstår i många avseenden.

Regeringen arbetar långsiktigt och målmedvetet för att FN:s råd för de mänskliga rättigheterna blir en framgång och att den potential som finns i rådets mandat kan förverkligas fullt ut. För att öka rådets trovärdighet är det viktigt att de länder som ingår i rådet respekterar de mänskliga rättigheterna. Sverige ska verka för att stärka objektivitet och likabehandling i FN:s arbete för att stärka de mänskliga rättigheterna.

Rådet ska dels snabbt och tydligt svara med kritik på övergrepp var och när de än sker och dels ge stater råd om hur de kan förbättra efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna. Regeringen ska också verka för att de nya granskningar rådet ska göra av samtliga stater, med början 2008, blir trovärdiga och meningsfulla samt leder till förbättringar. Sverige kommer att granskas för första gången under 2010. Rådet måste ha beredskap att kalla till särskilda möten om allvarliga och oförutsedda situationer, såsom det gjorde under sitt drygt första år om Mellanöstern, Sudan (Darfur) och Burma. Vidare ska rådet kunna inrätta, slå ihop eller återkalla särskilda mekanismer som granskar ämnesavgränsade frågor eller förhållanden i enskilda länder. Regeringen kommer fortsätta att verka för att det värdefulla systemet av specialprocedurer bevaras. Specialrapportörerna har en central roll i att bevaka utvecklingen genom sitt ansvar för tematiska frågor eller ländersituationer. EU ska fortsätta att vara en stark aktör i rådet för mänskliga rättigheter. Där möjlighet ges bör ett ökat samarbete ske över regiongränser.

5.3.2 FN:s fredsbyggandekommission

Fredsbyggandekommissionens uppgift är att ge råd och föreslå strategier för hur det internationella samfundets resurser kan användas på bästa sätt i återhämtningen efter en konflikt och för att förhindra att stater återfaller i konflikt. Kommissionen ska sammanföra den breda kapacitet och erfarenhet som finns inom FN i fråga om konfliktförebyggande, medling, fredsfrämjande insatser, respekt för mänskliga rättigheter, rättsstatens principer, humanitärt bistånd, återuppbyggnad och långsiktig utveckling.

Sverige avser att bidra till att fredsbyggandekommissionen skall vara ett effektivt verktyg för stats- och fredsbyggande genom att överbygga övergången mellan akuta krishanteringsinsatser och mer långsiktigt utvecklingsarbetet. Detta kan bland annat inkludera åtgärder som främjar

5.3.3 FN:s ekonomiska och sociala verksamhet

Inom ramen för FN:s fonder, program och fackorgan men också i övrig verksamhet i funktionella kommissioner i FN:s ekonomiska och sociala råd avser Sverige mer aktivt än tidigare driva integreringen av mänskliga rättigheter som en viktig utvecklingsfråga. Det handlar bland annat om att bevaka och följa de olika organisationernas arbete på detta område samt att agera för de mänskliga rättigheterna inom ramen för reformeringen av FN:s ekonomiska och sociala verksamhet.

5.4 Europarådets arbete för mänskliga rättigheter

Regeringen kommer att:

- prioritera genomförandet av beslutet att koncentrera verksamheten till kärnområden, dvs. de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättstaten under det svenska ordförandeskapet i Europarådets ministerkommitté 2008 och under ordförandeskapet i EU 2009,
- verka för att också andra stater inom Europarådet arbetar systematiskt med mänskliga rättigheter, till exempel genom att utarbeta nationella handlingsplaner för genomförandet av konventionerna om mänskliga rättigheter,
- verka för att reformarbetet rörande Europadomstolen blir framgångsrikt.

Europarådet står för ett brett och väletablerat främjande av mänskliga rättigheter bland annat genom Europadomstolen, *den parlamentariska församlingen och ministerkommittén*, genom normbildning, övervakning och stöd till medlemsstaterna. Sverige prioriterar Europarådets kärnverksamhet – att skydda och verka för de mänskliga rättigheterna, att främja demokrati och rättsstatsprinciperna. Kärnverksamheten har delvis sin grund i Europakonventionen från 1950 och dess tilläggsprotokoll, men har också bekräftats vid andra tillfällen, främst vid toppmötet i Warszawa 2005. Då beslutades också att jämställdhet mellan könen och barnets rättigheter skulle integreras i de tre kärnområdena.

5.4.1 Det svenska ordförandeskapet i Europarådets ministerkommitté 2008

Under det svenska ordförandeskapet i Europarådet 2008 är genomförandet av kraftsamlingen till Europarådets kärnområden en prioritet, i linje med besluten från Warszawatoppmötet. Detta innebär först och främst en koncentration på mänskliga rättigheter. Sverige kommer att lägga tonvikt på bland annat genomförande av gällande överenskommelser på detta område, reformer av Europadomstolen, barns

rättigheter, homo- och bisexuella samt transpersoners rättigheter, rättigheter för personer med funktionshinder och jämställdhet. Sverige kommer ge utvecklingen i Vitryssland särskild prioritet. Som ett led i regeringens strävanden att verka för implementering av redan existerande konventioner om de mänskliga rättigheterna kommer Sverige att arrangera en konferens om nationella handlingsplaner för mänskliga rättigheter och annat systematiskt arbete på nationell nivå. Syftet med konferensen är dels att utbyta kunskap och erfarenheter och dels att stimulera andra stater till att ta fram egna handlingsplaner eller arbeta på liknade sätt. Sverige kommer också att arrangera en internationell konferens i Stockholm i juni 2008, vars övergripande tema är ett starkare genomförande på nationell nivå av Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna.

5.4.2 Europarådets instrument för mänskliga rättigheter

Den *Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen)*, med sin individuella klagorätt, är troligen det mest kända övervakningsorganet i Europarådet.

År 1998 infördes ett nytt system för prövning av klagomål enligt Europakonventionen som innebar att kommissionen och den tidigare domstolen avskaffades. Dessa organ ersattes av en ny domstol med samma namn men med heltidsarbetande ledamöter. Syftet var att rationalisera det tidigare systemet med tre separata övervakningsorgan (kommissionen, domstolen och ministerkommittén). Ökningen av antalet medlemsstater, idag 47 stycken, och en allt större medvetenhet om konventionen bland medborgarna hade lett till en kontinuerlig ökning av antalet klagomål till domstolen. Trots reformen har Europadomstolens arbetsbörda blivit allt större för varje år och situationen sedan en tid tillbaka är sådan att den kan sägas hota domstolens funktion. I slutet av 2007 hade domstolen cirka 103 000 klagomål som ännu inte avgjorts, varav cirka en fjärdedel var riktade mot Ryssland. Även ministerkommitténs uppgift att övervaka efterlevnaden och verkställigheten av domstolens domar har blivit alltmer betungande.

Det är mycket angeläget för regeringen att det reformarbete som pågår för att säkerställa övervakningssystemets effektivitet på sikt blir framgångsrikt. Det reformpaket som ministerkommittén antog 2004 består bland annat av fem rekommendationer om en rad åtgärder som medlemsstaterna uppmanas att vidta på nationell nivå. Till reformpaketet hör också ett tilläggsprotokoll (nr 14) till Europakonventionen som avser förändringar i proceduren inför Europadomstolen. Dessvärre har protokollet ännu inte kunnat träda i kraft till följd av att Ryssland, som enda medlemsstat, ännu inte ratificerat det. Om protokollet trädde i kraft skulle Europadomstolens arbete kunna underlättas betydligt. Sverige kommer också fortsatt att agera för en rysk ratifikation bilateralt, i Europarådet och genom EU. Rysslands blockering av protokollet förhindrar också EU:s anslutning till konventionen, eftersom de konventionsändringar som en sådan anslutning nödvändiggör återfinns i protokoll 14. Sverige kommer även att delta aktivt i arbetet med att

utvärdera förslag och söka nya lösningar för att konventionssystemet ska kunna fungera effektivt även i framtiden.

Kommissarien för mänskliga rättigheter inrättades 1999. Kommissarien har en central betydelse genom sin övervakning av och dialog med medlemsstaterna, genom att löpande rapportera om övergripande frågor om de mänskliga rättigheterna och inte minst genom samverkan med nationella ombudsmän.

Vid sidan om kommissarien för mänskliga rättigheter finns ett flertal andra organ, såsom *kommittéerna inom områdena sociala rättigheter, tortyr, diskriminering, nationella minoriteter och människohandel*, som övervakar att medlemsstaterna efterlever sina åtaganden på området mänskliga rättigheter.

5.5 OSSE:s arbete för mänskliga rättigheter

Regeringen kommer att:

- arbeta för att stärka den mänskliga dimensionen av Organisationens för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) verksamhet,
- stödja kontorets för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) arbete för valövervakning och demokratiska institutioner,
- stödja högkommissariens för nationella minoriteter och fältmissionernas insatser för konfliktförebyggande och mänskliga rättigheter.

I Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) deltar alla europeiska stater, USA, Kanada och länderna i Centralasien (sammanlagt 56 stater). OSSE är en viktig aktör för mänskliga rättigheter genom dess breda fältnärvaro och olika instrument och betonar genom det breda säkerhetsbegreppet sambandet mellan mänskliga rättigheter, demokrati och konfliktförebyggande åtgärder i sin verksamhet. Inom ramen för den mänskliga dimensionen har de deltagande staterna gjort åtaganden vad gäller demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Åtagandena följs upp i ett årligt implementeringsmöte där också enskilda organisationer deltar i ett öppet utbyte om hur åtagandena efterlevs. Sverige stödjer arbetet inom den mänskliga dimensionen bland annat genom att ställa svensk expertis till förfogande och genom finansiellt stöd till projekt. OSSE för en dialog med partnerstaterna i Medelhavsområdet och Asien inom vilken bland annat frågor om de mänskliga rättigheterna kan dryftas. OSSE:s parlamentariska församling spelar också en viktig roll för organisationens arbete i alla tre dimensioner.

Sverige motsätter sig förslag som, om de genomförs, skulle leda till en försvagning av den mänskliga dimensionen.

5.5.1 Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR)

Skr. 2007/08:109

Den ledande institutionen för arbetet inom den mänskliga dimensionen är ODIHR, med säte i Warszawa. En av dess främsta uppgifter är att främja genomförandet av demokratiska val genom övervakningsinsatser. Kontoret driver projekt för att stärka demokrati och god samhällsstyrning i OSSE:s medlemsländer. ODIHR har också till uppgift att övervaka de deltagande staternas genomförande av sina åtaganden avseende den mänskliga dimensionen. Sverige ger bidrag till ODIHR:s programverksamhet och projekt.

5.5.2 OSSE:s övriga instrument för de mänskliga rättigheterna

OSSE:s *medierepresentant*, som inrättades 1997 i Wien, följer utvecklingen inom medie- och yttrandefrihet i deltagarstaterna och verkar för att principer och åtaganden följs, samt påtalar när medlemsländerna bryter mot dessa. Representanten samarbetar med OSSE:s övriga institutioner och missioner för att tidigt upptäcka och ta sig an problem relaterade till medie- och yttrandefrihet.

OSSE:s *högkommissarie för frågor om nationella minoriteter (HCNM)* inrättades 1992. Högkommissariens uppgift är att arbeta förebyggande, genom så kallad tyst diplomati, med alla berörda parter för att förhindra att spänningar runt en minoritetssituation utvecklas till en konflikt. HCNM:s roll är att opartiskt främja dialog och nationella, multietniska lösningar, integration och samförstånd, inte att företräda minoriteter eller enskilda individer.

Sverige avser fortsätta bidra till HCNM:s kontor och konfliktförebyggande verksamhet genom finansiellt stöd till projekt och initiativ.

Sverige stödjer särskilt OSSE:s omfattande *fältverksamhet*, där man på ort och ställe försöker medla eller förhindra att meningsmotsättningar utvecklas till öppna konflikter. Mandaten för de cirka 20 missionerna formuleras utifrån situationen i respektive land. Fältmissionerna spelar en viktig roll för demokrati- och institutionsbyggande genom främjande av mänskliga rättigheter, uppbyggnad av rättsväsende samt stöd till förtroendeskapande åtgärder mellan olika befolkningsgrupper. De senaste åren har OSSE utökat sina insatser i deltagarstaterna vad gäller polisreformer och polisutbildning. Sverige ger stöd till dessa genom sekonderingar av svenska poliser till projekten.

6 Mänskliga rättigheter i världens regioner

De senaste decennierna har situationen för de mänskliga rättigheterna förändrats radikalt i stora delar av världen. Det övergripande intrycket över det senaste årtiondet är att respekten för mänskliga rättigheter fortfarande ökar. Idag är mänskliga rättigheter en självklar fråga på den internationella dagordningen. Hanteringen av mänskliga rättigheter har i

ökande grad blivit en markör för enskilda staters legitimitet och tyngd i det internationella samfundet.

Sovjetväldets upplösning och EU:s utvidgning har haft avgörande betydelse för framstegen på området. Dessa skeenden har starkt bidragit till fred och säkerhet, demokratiska landvinningar och ökad respekt för mänskliga rättigheter i Europa och dess närområde, men har också fått återverkningar på det globala arbetet för de mänskliga rättigheterna.

Trots de snabba och konkreta framsteg som gjorts i många länder måste samtidigt betydande bakslag noteras. Organisationer som Amnesty International, Human Rights Watch och Freedom House rapporterar i sina årsrapporter för 2007 om allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna i många av världens länder och i alla regioner. Utrikesdepartementets rapporter om de mänskliga rättigheterna i världens länder ger samma övergripande bild. Samtidigt som framsteg görs på vissa områden, sker steg tillbaka på andra. Bristen på demokrati, det hårdnande politiska läget i Iran, den instabila situationen i Irak och utvecklingen i konflikten mellan israeler och palestinier har allvarligt försämrat situationen för de mänskliga rättigheterna i delar av Mellanöstern – något som bidrar till spänningar i de internationella relationerna. Isolerade förtryckarregimer som de i Vitryssland och Burma fortsätter att försöka kväsa befolkningens vilja till frihet. Kina och Kuba fortsätter att kränka många av de medborgerliga och politiska rättigheterna. I Zimbabwe och Nordkorea kränks inte bara medborgerliga och politiska rättigheter utan folket tvingas leva i fattigdom och misär.

Konflikterna i Sudan (Darfur), Demokratiska Republiken Kongo, Tchad, på Afrikas horn samt andra platser i världen, har lett till humanitära katastrofer och storskaliga övergrepp där människor tvingas på flykt, våldtas och dödas. Kvinnorna och barnen drabbas hårdast.

Brist på demokrati, god samhällsstyrning och avsaknad av rättsstatens institutioner leder i svaga och auktoritärt styrda stater till att såväl de medborgerliga och politiska rättigheterna som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter sätts ur spel. Kulturskillnader, religion och historiska skäl används som förevändning för att neka eller inskränka kvinnors och minoritetspersoners rättigheter.

Följande översikt av situationen för mänskliga rättigheter i olika delar av världen ger hopp, men också tydliga indikationer på vilka ansträngningar som krävs för att förverkliga den allmänna förklaringens ord om alla människors lika värde och rättigheter.

6.1 Europa

De grundläggande säkerhetspolitiska förändringarna i Europa sedan det kalla krigets slut har inneburit fundamentala förbättringar i situationen för de mänskliga rättigheterna. Den avgörande faktorn för framgångarna är EU:s utvidgning och EU som ett gemensamt projekt för fred, frihet och utveckling. Diktatur och ofrihet har ersatts med demokrati. De regelverk och institutioner för övervakning som inrättats i Europa är viktiga orsaker till detta. Anslutningsprocessen till EU innebär en ökad harmonisering till den gemensamma lagstiftningen och medlemskapet ställer bland annat krav på att alla EU:s stater lever upp till sina

åtaganden vad gäller rättstatens principer, demokrati och mänskliga rättigheter. Flertalet europeiska länder har ratificerat de grundläggande FN-konventionerna om de mänskliga rättigheterna och accepterar att individer riktar klagomål mot brott mot dessa konventioner.

Nästan alla Europas länder är medlemmar i Europarådet, vars bindande övervakning av efterlevnaden av Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna ger människorna i vår region ett starkt skydd. Europarådet spelar också en central roll i att stödja nya medlemmars arbete för att skapa strukturer som säkrar respekten för de mänskliga rättigheterna.

Också i Europa förekommer brister i respekten för de mänskliga rättigheterna även om situationen generellt sett är mycket god. Merparten av länderna arbetar aktivt med att värna de mänskliga rättigheterna och regleringar och lagstiftning inom området är väl utvecklade. Men trots detta finns vissa tillkortakommanden. Inte minst efter terroristattacker i Madrid den 11 mars 2004 och London 7 juli 2005 har avvägningen mellan respekten för mänskliga rättigheter och en regerings ansvar för sina medborgares säkerhet hamnat i fokus. Kritik har också riktats av EU-kommissionen och FN:s rasdiskrimineringskommitté mot ett antal länder för bristfällig integration och intolerans gentemot invandrare och medlemmar av minoriteter.

FN, Europadomstolen och Europarådet har riktat kritik mot flera länder, däribland de nordiska, när det gäller flyktingars och ensamkommande flyktingbarns rättigheter. Andra problem som uppmärksammats i Europa är övervåld från polisen, människohandel och romernas fortsatt utsatta situation.

Regeringarna är i stort medvetna om bristerna och anstränger sig för att komma tillrätta med dem genom förbättringar av asylprocesser och lagstiftning för att förebygga och förhindra diskriminering, inklusive gällande kön, funktionshinder, sexuell läggning, religion samt av minoriteter.

Den positiva utvecklingen är särskilt tydlig i de nyare medlemsstaterna i EU och Europarådet, där övergången till en demokratisk rättsstat har genomförts målmedvetet, även om en del svårigheter vad gäller korruption, brister i kriminalvården och frågor som rör nationella minoriteter fortfarande kvarstår. Samtliga länder uppfyller EU:s och andra internationella organisationers krav på lagstiftning kring medborgarskap. Estland och Lettland har dock uppmanats att ytterligare underlätta naturaliseringen av statslösa. Inställningen till homo- och bisexuella samt transpersoner (HBT-personer) har framförallt uppmärksammats när det gäller Lettland, Litauen och Polen. Våld mot kvinnor och människohandel är ett problem ibland annat de baltiska länderna och Polen, även om viss positiv utveckling kan noteras. Problem finns även i vissa länder när det gäller kvinnors sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter.

I Bulgarien och Rumänien, västra Balkan och Turkiet har situationen avseende de mänskliga rättigheterna förbättrats under de senaste åren. I Turkiet har viktiga reformer vidtagits bland annat som ett resultat av närmandet till EU, men ett fortsatt reformarbete krävs, särskilt för att stärka de individuella friheterna. Många problem har uppmärksammats och åtgärdas i samband med utvidgningsförhandlingarna med Bulgarien,

Rumänien, Kroatien och Turkiet, samt i Stabiliserings- och associeringsprocesserna med västra Balkanländerna.

Problemen på västra Balkan består huvudsakligen av bristfällig rättstillämpning, korruption, svaga civila samhällen, begränsade sociala och ekonomiska rättigheter, diskriminering av etniska och religiösa minoriteter, våld i hemmet samt missförhållanden i fängelserna. Romerna lever i flera länder under svåra förhållanden. På lagstiftningsområdet har det dock gjorts framgångar både i skyddet av minoriteter, för kvinnor, barn och socialt utsatta personer och för stärkt yttrande- samt organisationsfrihet.

6.2 Östeuropa och Centralasien

Det sovjetiska arvet präglar alltjämt länderna i Östeuropa och Centralasien (Ryssland, Ukraina, Vitryssland, Moldavien, Georgien, Azerbajdzjan, Armenien, Kazakstan, Kirgizistan, Tadzjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan). I vissa länder går utvecklingen framåt vad gäller respekten för mänskliga rättigheter, trots bristande demokratiska traditioner, medan merparten av länderna står kvar på en nivå med uppenbara brister eller utvecklas i negativ riktning. Oförmågan att utöva en effektiv kontroll över lagstiftningens tillämpning utgör ett grundläggande problem. Korruption inom såväl rättsystem som social sektor gör det möjligt att köpa sig fri eller att genom kontakter skaffa sig förmåner. Polisbrutalitet och godtyckliga arresteringar är vanliga samtidigt som undermåliga förhållanden råder i ländernas fängelser. Våld och diskriminering mot kvinnor är utbredda och människohandel utgör ett stort problem i många av länderna, liksom hatbrott mot HBT-personer och personer tillhörande etniska minoriteter. Begränsningar i yttrandefriheten inskränker medias möjligheter att verka och försvårar en demokratisk utveckling.

Ukraina är det land där situationen avseende de mänskliga rättigheterna utvecklats mest positivt, följt av Georgien och Moldavien. De tätare banden med EU har spelat en viktig roll. Demokratiska spelregler respekteras dock inte i dessa länder fullt ut och möjligheterna för oppositionen att verka begränsas. Yttrande- och pressfrihet respekteras i huvudsak även om själv censur är vanligt förekommande. I Georgien skedde vissa bakslag vad gäller yttrandefriheten i samband med oroligheterna i början av november 2006. I Azerbajdzjan och Armenien är utvecklingen vad gäller situationen för de mänskliga rättigheterna mindre positiv. Exempelvis har inskränkningar i yttrande-, press-, förenings- och mötesfriheten blivit vanligare under senare år i Azerbajdzjan.

Makten i Vitryssland är koncentrerad till presidenten och det sker ett systematiskt förtryck av såväl den politiska oppositionen som av det civila samhället. Polisbrutalitet och godtyckliga arresteringar är inte ovanliga. Rättssäkerheten är mycket bristfällig och domstolsväsendet kan inte betecknas som oberoende. Yttrande-, press-, förenings- och mötesfrihet respekteras inte och myndigheterna använder en rad metoder för att förhindra fri debatt och kritiska röster. Det finns heller inga

oberoende tv-kanaler och organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter motarbetas av myndigheterna.

I Ryssland har läget för de mänskliga rättigheterna försämrats. Även om dagens Ryssland är ett annat samhälle än Sovjetunionen, är tendensen på senare år att makten återigen centraliseras inom politik och ekonomi – med korruption som ett stort problem. Det bör noteras att OSSE inte fick möjlighet att övervaka valen till det ryska parlamentet i december 2007, vilket Sverige och EU djupt beklagade. Yttrande- och mötesfrihet har inskränkts och den statliga kontrollen över massmedierna ökat med så gott som alla etermedier under statligt inflytande. För journalister är Ryssland dessutom ett av världens farligaste länder. Förutsättningarna för enskilda organisationer att verka i Ryssland har försvårats genom bland annat ökade rapporteringskrav. Myndigheter har också utnyttjat lagstiftning mot extremism för att stänga ideella organisationer. Svårast är situationen vad gäller de mänskliga rättigheterna i Nordkaukasien. Även om det allmänna säkerhetsläget och levnadsvillkoren i Tjetjenien tycks ha förbättrats kvarstår allvarliga brister i respekten för mänskliga rättigheter och i beivrandet av de övergrepp som begåtts under de senaste årens konflikt. Säkerhetsproblemen har samtidigt ökat i Ingusjien och Nordossetien – med bland annat tilltagande skärmytslingar och attentat.

Bland de post-sovjetiska staterna är det i länderna i Centralasien som avsaknaden av demokratiska traditioner blir tydligast. Ingen av de fem staterna har ett styrelseskick som kan kallas demokratiskt i någon verklig mening. Turkmenistan som länge varit det mest slutna av länderna har efter ett regimskifte nyligen börjat öppna sig något mot omvärlden, men situationen är fortfarande mycket bekymmersam, särskilt vad gäller medborgerliga och politiska rättigheter. Inga övertygande tecken på förbättringar märks heller i Uzbekistan där regimen fortsatt utövar mycket hård kontroll över hela samhällslivet. I såväl Tadzjikistan som Kazakstan råder politisk stabilitet under auktoritära ledare med något mindre hårdföra metoder. Utvecklingen i Kirgizistan är mer hoppningivande men en lång period av politisk turbulens har grusat förhoppningarna om att en verklig övergångsprocess mot demokrati och rättsstat skulle initieras.

6.3 Afrika

Utvecklingen i Afrika söder om Sahara uppvisar flera positiva tendenser, även om utmaningarna är många och övergrepp är vanligt förekommande i samband med konflikter. I flera länder där enpartivälde och totalitär styre tidigare rådde sker en demokratisk utveckling. Media och civilt samhälle har under det gångna decenniet fått bättre förutsättningar att verka, fria och rättvisa val har genomförts och fredliga maktskiften ägt rum. Detta har skett i exempelvis Liberia och Sierra Leone. Val har även kunnat genomföras i ett så bräckligt och konfliktdrabbat land som Demokratiska republiken Kongo.

Demokratin och respekten för mänskliga rättigheter förbättras gradvis, dock med allvarliga undantag och från en nivå där förväntningarna har varit alltför lågt ställda. Många gånger finns en väl utvecklad lagstiftning, men brister i den dagliga tillämpningen. Svag

samhällsstyrning, korruption och en ofta bristfällig förvaltningsstruktur och svag fördelningspolitik förhindrar utveckling. Våldet och de politiska motsättningarna i Kenya efter valet i december 2007 illustrerar bräckligheten också i afrikanska länder med en mer framskriden politisk och ekonomisk utveckling. Sett till den stora ökningen av fria val under de senaste åren lever emellertid fler afrikaner än någonsin i politisk frihet och den demokratiska utvecklingstrenden är positiv.

Den ekonomiska tillväxten är hög i stora delar av Afrika. Fortfarande lever dock nästan hälften av den afrikanska befolkningen i extrem fattigdom, vilket påverkar människors möjlighet att åtnjuta sina ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och att delta i det politiska och samhällsliga livet.

Flera långvariga konflikter i Afrika har dämpats eller upphört och människor har kunnat återvända till sina hemtrakter och återgå till ett normalare liv. För dem som lever i Afrikas konfliktområden är situationen emellertid mycket svår och övergreppen mot de mänskliga rättigheterna grava och omfattande. I samtliga konfliktområden kränks barns rättigheter systematiskt och med långvariga negativa effekter. I Afrika finns en stor andel av världens alla barnsoldater.

Konflikten i Darfur i västra Sudan har orsakat en av världens mest allvarliga humanitära kriser. Både politiskt och ifråga om flyktingströmmar berör krisen också bland annat Tchad och Centralafrikanska republiken. Säkerhetsrådets resolutioner 1706 (2006) och 1769 (2007) om Sudan aktualiserade skyldigheten att skydda i praktiken. Också på andra håll i Sudan saknas nödvändiga livsbetingelser, däribland säkerhet, för att de många internflyktingarna ska kunna återvända till sina hemtrakter. I Somalia medför bland annat avsaknaden av en fungerande statsbildning mycket omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Liksom i Sudan är kvinnor särskilt utsatta och sexuellt våld vanligt förekommande. I samtliga konfliktområden kränks barns rättigheter systematiskt och med mycket långvariga negativa effekter. I Etiopien och Eritrea begås svåra övergrepp bland annat mot frihetsberövade och genom begränsningar i rätten att delta i det politiska livet. I Etiopiens Somaliregion (Ogaden) har det rapporterats om omfattande kränkningar såsom tvångsflyttningar, godtyckliga frihetsberövanden och utomrättsliga avrättningar. Afrikas horn är en av världens mest konfliktdrabbade och fattigaste regioner.

I Zimbabwe fortsätter de långtgående inskränkningarna i de medborgerliga och politiska friheterna och rätten till egendom kränks genom statens beslagtalande av mark och företag i stor skala. Kränkningar sker också i länder med en demokratisk utveckling, som Demokratiska republiken Kongo och Nigeria. I Kongo är situationen vad gäller sexuellt våld mot kvinnor, bristande skydd för den fysiska integriteten och diskriminering av kvinnor, oacceptabel. I norra och nordöstra Uganda har konfliktsituationer lett till en svår humanitär situation och regionens barn har drabbats extra hårt. Sedan fredsprocessen inleddes mellan Lord's Resistance Army (LRA) och den ugandiska regeringen i augusti 2006 har det skett vissa förbättringar, men situationen är fortfarande mycket allvarlig. I de krigshärjade länderna i västra Afrika, som Sierra Leone och Liberia, förbättras emellertid

situationen och demokratiskt valda regeringar har kommit på plats. De oroligheter som utbrutit i Kenya efter valet i december 2007 har medfört omfattande övergrepp och visar på hur demokratiska brister lett till kränkningar av de mänskliga rättigheterna och konflikt, vilket i sin tur hotar landets utveckling.

Tretton av kontinentens femtiotre stater har tagit beslut om att helt avskaffa dödsstraffet och tjugo länder har upphört med att verkställa avrättningar. Senegal avskaffade dödsstraffet för alla brott i december 2004 och Liberia i september 2005. Gabon och Rwanda avskaffade dödsstraffet 2007. I Uganda har landets författningsdomstol tagit ett beslut om att avskaffa dödsstraff för vissa typer av brott. Men trots alla framsteg är situationen i enskilda länder oroväckande. Avrättningar förekommer och det finns uppgifter om att de mest grundläggande kraven på rättssäkerhet inte respekteras.

Kvinnlig könsstympning förekommer fortfarande i många länder på den afrikanska kontinenten, främst på Afrikas horn.

Inom det regionala samarbetet har Afrikanska unionen (AU) tagit viktiga steg för att främja mänskliga rättigheter. I januari 2007 antog AU:s stats- och regeringschefer en framsynt stadga om demokrati, val och samhällsstyrning – *African Charter on Democracy, Elections and Governance*. Stadgan föreskriver bland annat att regeringsmakten inom stater endast får växla genom öppna och fria val och att AU-sanktioner ska träda in automatiskt vid icke-grundlagsenliga maktskiften. Stadgan fastslår vidare att försvarsmakter ska lyda under civil överhet.

AU har också beslutat att inrätta en domstol för mänskliga rättigheter, i Arusha, Tanzania. En oberoende domstol med individuell klagorätt får förhoppningsvis betydelse för skyddet av mänskliga rättigheter i regionen och kan även få positiva effekter för de enskilda ländernas nationella domstolar. Regeringen kommer verka för fortsatt stöd till AU, främst inom ramen för EU.

6.4 Mellanöstern och Nordafrika (MENA)

Utvecklingen beträffande de mänskliga rättigheterna i Mellanöstern och Nordafrika är problematisk och snarast negativ, även om förhållandena skiftar från land till land. Detta i kombination med bland annat omfattande brister vad gäller demokrati, god samhällsstyrning och tillämpningen av rättsstatens principer påverkar den ekonomiska och sociala utvecklingen negativt i stora delar av regionen. Israel är den enda staten i regionen som har ett demokratiskt styrelseskick.

Säkerhetsläget och de regionala spänningarna har självfallet stor betydelse för respekten för de mänskliga rättigheterna. Detta märks inte minst i Irak med dess stora säkerhetsproblem, svaga statsapparat och omfattande laglöshet. Respekten för kvinnors rättigheter har försvagats, både juridiskt och i praktiken. Tortyr, utomrättsliga avrättningar och godtyckliga frihetsberövanden är exempel på allvarliga brister i respekten för mänskliga rättigheter. Att stärka demokratiska krafter och bidra till att bygga en rättsstat i Irak är en prioritet för EU.

Dödsstraff förekommer i nästan alla länder i regionen även om det finns exempel på länder där moratorium införts. I Saudiarabien ökar åter

antalet avrättningar och i Syrien har offentliga avrättningar återinförts. Också i Iran ökar antalet avrättningar som ofta verkställs i grupp och på offentlig plats och dödsstraff mot minderåriga är inte ovanligt. Tortyr i fängelser förekommer i ökad omfattning. Förföljelse av intellektuella och oliktankande och diskriminering av etniska och religiösa minoriteter har tilltagit. Dessutom har yttrandefriheten begränsats ytterligare.

Vad gäller Saudiarabien har flera internationellt uppmärksammade fall av kroppsstraff exponerat brister i lagstiftning och rättsväsende. Förutom en allmän brist på politiska rättigheter har kvinnor en särskilt eftersatt ställning. På den positiva sidan kan noteras att en rättslig reform med syfte att införa en regelrätt instansordning nyligen tillkännagivits, samt att vissa organisationer som arbetar med de mänskliga rättigheterna numera tillåts verka.

På de palestinska områdena har respekten för de mänskliga rättigheterna försämrats. Isoleringen av Gaza och den förstärkta avspärrningspolitiken på Västbanken har skapat en allvarlig humanitär situation. Utöver effekterna av Israels ockupation, inklusive åtgärder som kränker de mänskliga rättigheterna såsom kollektiva bestraffningar, godtyckliga frihetsberövanden och utomrättsliga avrättningar av utpekade terrorister, har interna palestinska stridigheter mellan Fatah och Hamas lett till olika former av våld och olagliga frihetsberövanden. Även den palestinska myndighetens styre brister i respekten för de mänskliga rättigheterna och rättsstatens principer. Även säkerhetsstyrkorna begår kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

En hållbar fred i konflikten mellan Israel och palestinierna skulle öka förutsättningarna för befolkningen att åtnjuta de mänskliga rättigheterna. EU stödjer aktivt fredsprocessen och har uppmanat båda parter att avstå från folkrättsstridigt agerande som skulle undergräva förutsättningarna för fred, inklusive urskillningslösa attacker mot civila.

Av positiv betydelse för den långsiktiga utvecklingen för de mänskliga rättigheterna i regionen är sannolikt det ökande informationsflöde, genom satellitkanaler och Internet, som befolkningarna kan tillgodogöra sig. En successivt ökad frispråkighet i arabiska media har kunnat noteras, trots vissa regimers interventioner. Ett sådant försök är Arabförbundets beslut i februari 2008 om att enskilda länder skulle kunna straffa medieorganisationer som påstås ha förolämpat religiösa och politiska ledare, skadat social harmoni och nationell enighet. Fångslanden, både av journalister och bloggare, förekommer också fortfarande i till exempel Egypten. Frivilligorganisationer för försvarare av de mänskliga rättigheterna uppstår nu i flera av regionens länder, däribland Jordanien.

Flera nationella och lokala val har genomförts i relativt korrekta former, även om fusk och andra oegentligheter ofta förekommer. I många fall har också valdeltagandet varit lågt.

EU har ingått associeringsavtal med bindande förpliktelser om respekt för de mänskliga rättigheterna med ett flertal länder i Mellanöstern och Nordafrika och inrättat särskilda kommittéer och arbetsgrupper som regelbundet diskuterar frågor om de mänskliga rättigheterna med till exempel Israel, Jordanien, Marocko och Tunisien.

I *Amerikas förenta stater* ger författningen ett omfattande skydd åt de mänskliga rättigheterna. En kombination av statliga institutioner, självständiga domstolar, enskilda organisationer och fria medier försvarar individens rättigheter. Främjandet av demokrati och mänskliga rättigheter är en viktig del av den amerikanska utrikespolitiken.

Situationen för mänskliga rättigheter är på det hela taget god. Två viktiga undantag berörs här: dödsstraffet och de rättighetsinskränkningar kampen mot terrorismen har inneburit.

Dödsstraffet är tillåtet på federal nivå samt i 38 delstater. Under 2000-talet har antalet avrättade successivt minskat, och det folkliga stödet har sjunkit. Samtidigt finns inga tecken på ett landsomfattande avskaffande i närtid. Debatten förväntas i stället främst handla om att öka precisionen för när och hur dödsstraff utdöms samt hur straffet verkställs. Högsta domstolen har avkunnat ett antal centrala domar i frågan under 2000-talet, bland annat har dödsstraff för förståndshandikappade respektive minderåriga förklarats strida mot konstitutionen. Det är mycket positivt att enskilda delstater, senast New Jersey, avskaffat dödsstraffet.

Sedan terroristattacker den 11 september 2001 har administrationen vidtagit en rad åtgärder. De inskränkningar i de mänskliga rättigheterna som blivit följden har lett till en intensiv debatt, till exempel om behandlingen av fångar bland annat i Guantanamo-basen samt om hemlig avlyssning. Regeringen har aktivt drivit frågan gentemot USA om situationen på Guantanamo och fångarnas rättsliga status och anser liksom flera andra europeiska regeringar att fånglägret måste avvecklas snarast. I dialogen med USA pekar regeringen löpande på nödvändigheten av att åtgärder i kampen mot terrorism är förenliga med folkrätten, inklusive de mänskliga rättigheterna. Flera domar, bland annat Högsta domstolens underkännande 2006 av militärtribunaler tillskapade av administrationen, har lett till ändringar i lagar och åtgärder.

I *Kanada* är läget för de mänskliga rättigheterna i allt väsentligt gott. En utmaning är dock att förbättra förutsättningarna för medlemmarna av landets urfolk så att de bättre kan tillgodogöra sig sina rättigheter.

Länderna i *Latinamerika och Karibien* har, med undantag av Kuba, under de senaste decennierna genomgått omfattande demokratiseringsprocesser och situationen vad gäller de mänskliga rättigheterna har förbättrats även om stora problem kvarstår.

Trots den ökade respekten för medborgerliga och politiska rättigheter i kontinenten som överlag är Kuba fortfarande en auktoritär enpartistat utan vare sig yttrande- och föreningsfrihet eller oberoende rättsväsende. Godtyckliga förhör, kortvariga frihetsberövanden och trakasserier från myndigheternas sida gentemot olikänkade är vanligt förekommande.

I Venezuela har makten koncentrerats allt mer till presidenten på bekostnad av balansen mellan de statliga institutionerna. I Nicaragua finns också tendenser till maktkoncentration till presidenten med bland annat en stark politisering av rättsapparaten som följd.

Dödsstraff förekommer i flera länder. I hela regionen utgör korruption ett avgörande problem. Stora brister råder inom rättsväsendet. Den organiserade brottligheten är utbredd över hela regionen och parallella maktstrukturer gör det svårt för regeringarna att komma till rätta med

problemen. Straffriheten är omfattande. I flera länder är situationen i fängelserna mycket svår, med överbeläggningar, omfattande våld och långa häktningstider.

Polisövergrepp förekommer i flera länder och särskilt oroväckande är läget i Brasilien, Haiti, Guatemala, Honduras och El Salvador, där polisen anklagas för allt från godtyckliga arresteringar och misshandel till utomrättsliga avrättningar, försvinnanden och utrensningar.

Våld mot kvinnor är utbrett. Samtidigt är de rättsliga åtgärderna bristfälliga. Ett initiativ i rätt riktning är den lag om kvinnors rätt till liv utan våld som antogs i Mexiko i början av 2007.

Urfolk och folkgrupper med afrikansk härkomst är starkt överrepresenterade bland fattiga och underrepresenterade politiskt. Diskrimineringen av dessa personer och kränkningarna av deras rättigheter är alltfjänt utbredd.

Antalet konflikter i regionen har minskat, främst till följd av demokratiseringsprocesserna. Endast i Colombia förekommer en intern väpnad konflikt med en svår humanitär situation som följd. Antalet internflyktingar i Colombia är bland de högsta i världen.

I Mexiko har juridiska och institutionella initiativ tagits under de senaste åren i syfte att förbättra respekten för mänskliga rättigheter även om problem kvarstår.

För närvarande pågår processer mot företrädare för de brutala militärdiktatorerna som styrde Argentina, Uruguay och Chile rörande de brott som begicks mot de mänskliga rättigheterna.

Inom ramen för Organization of American States (OAS) finns ett långtgående regionalt system för övervakning av respekt för mänskliga rättigheter, inklusive individuell klagorätt till den interamerikanska kommissionen för de mänskliga rättigheterna och till den domstol som inrättats för att övervaka efterlevnaden av den interamerikanska konventionen om de mänskliga rättigheterna.

6.6 Asien och Oceanien

Sedan början av 1990-talet har respekten för de mänskliga rättigheterna i Asien förbättrats, även om det fortfarande finns omfattande brister. De senaste åren har ett antal ratificeringar av de centrala internationella instrumenten för de mänskliga rättigheterna noterats och i flera länder finns idag en ökad öppenhet när det gäller mänskliga rättigheter och samarbete med FN:s olika mekanismer inom området. Situationen är dock fortfarande svår i flera länder.

Den starka ekonomiska utvecklingen i Öst- och Sydasien de senaste decennierna har inneburit att läget för de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna har förbättrats för stora befolkningsgrupper. Även kvinnor och barn har fått ta del av framstegen, men kvinnor har alltfjänt en underordnad ställning i de flesta länder och våld och kulturellt och socialt betingad diskriminering mot kvinnor inskränker på många håll kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna.

Situationen för de mänskliga rättigheterna i Kina är fortsatt mycket allvarlig. Kina är en enpartistat som saknar demokrati och fria val och där partipolitisk opposition inte är tillåten. Det stora antalet dödsstraff

och godtyckliga frihetsberövanden inger oro, liksom inskränkningar i yttrande-, förenings- och religionsfriheterna, ett hårdnande klimat för medier, inklusive Internet, och mot försvarare av de mänskliga rättigheterna. Vissa framsteg har dock gjorts. Människors handlingsutrymme inom den privata sfären har vidgats betydligt. En successiv modernisering av rättssystemet har kunnat iakttas.

Förtrycket i Burma fortsätter att inge djup oro, inte minst efter regimen övervåld i samband med demonstrationerna under hösten 2007. Burma är en av världens få kvarvarande militärdiktaturer och förtrycket är omfattande. Rättssäkerheten är svag och straffrihet vanligt förekommande för anställda inom armén. Yttrande-, medie- och organisationsfrihet saknas helt. Oliktänkande, liksom etniska och religiösa minoriteter, är särskilt utsatta. Den svenska regeringen verkade kraftfullt under hösten 2007 till stöd för demokratirörelsen i Burma. Sverige drev på inom Europeiska unionen för införandet av verkningfulla sanktioner och på svenskt initiativ inrättade unionen ett speciellt sändebud till Burma.

Diktaturen i Nordkorea fortsätter att systematiskt kränka de mänskliga rättigheterna. I Vietnam och Laos är situationen särskilt vad gäller de medborgerliga och politiska rättigheterna fortsatt oacceptabel.

En av de största bristerna är att rättssystemen på många håll är korrumperade, styrda av statsmakten eller utnyttjade av starka grupper med följd att rättssäkerheten på många håll är svag. Upprustningen av rättsväsendet går mycket långsamt. I flera länder är polisbrutaliteten utbredd och tortyr förekommer.

I framför allt Australien, Nya Zeeland, Hongkong och Japan är rättssäkerheten väl tillgodosedd. Även Indien, Mongoliet, Sydkorea, Taiwan och Thailand har relativt väl fungerande rättsväsende men med olika slag av brister. I Thailand brister rättssystemet på grund av korruptionen bland poliser och även domare, på ett sätt som drabbar de fattiga, de etniska minoriteterna och de illegala invandrarna. Även i Filippinerna och Mongoliet anses rättsväsendet vara korrumperat.

Ett stort problem är också den kultur av straffrihet för personer med ekonomiskt och politiskt inflytande som råder i länder som Afghanistan, Bangladesh, Indien, Kambodja, Filippinerna och Sri Lanka. I Sri Lanka har den eskalerande väpnade konflikten lett till hundratal försvinnanden och utomrättsliga avrättningar de senaste åren. Få av dessa har utretts. Malaysias rättsväsende har sedan slutet av 1980-talet varit föremål för regeringsingripanden, konstitutionella förändringar och ny lagstiftning. Rättsväsendet i Pakistan är tungt överbelastat, korrumperat och fungerar bristfälligt. I Afghanistan förvärras situationen av centralregeringens svaga ställning i stora delar av landet. Rättssäkerheten för den fattiga befolkningsmajoriteten i dessa båda länder är ytterst bristfällig vilket inte minst inverkar på kvinnors och religiösa minoriteters möjligheter att få sina rättigheter skyddade och tillgodosedda. Dessa grupper diskrimineras också av den islamiska rätt som tillämpas som ett parallellt rättssystem, framför allt i civilrättsliga frågor, i flera länder i regionen. Indonesien har antagit en nationell handlingsplan för mänskliga rättigheter, men rättsväsendet, som sägs vara ett av världens mest korrumperade, förbättras endast långsamt och Östtimors institutioner är fortsatt svaga och i stort behov av kapacitetssuppleering. I Kina, Laos och Vietnam

pågår reformprocesser, om än alltför långsamma. Ländernas rättssystem är i hög grad underställda den politiska makten och enpartiväldet reser fortsatt stora hinder på vägen mot en rättsstat.

I Stillahavsöstaterna är rättssäkerheten överlag god med en tydligt fristående roll för rättsväsendet. I några av länderna förekommer dock långa häktningstider i väntan på rättegång och förhållandena i fängelser är undermåliga i framförallt Fiji, Papua Nya Guinea och Vanuatu.

I Oceaniens alla 14 länder är dödsstraffet antingen avskaffat eller tillämpas inte. I Asien däremot har endast Hongkong, Kambodja, Nepal, Östtimor och Filippinerna avskaffat dödsstraffet. Länder som har dödsstraff men inte tillämpat det på senare år är bland annat Sri Lanka, Brunei och Sydkorea. Bland länder som tillämpar dödsstraff varierar omfattningen i hög grad. Kina avrättar ojämförligt flest människor i världen och står för 80 procent av världens verkställda dödsdomar. Även i Pakistan, Singapore och Vietnam är bruket omfattande. Vietnamesiska regeringsföreträdare har i politiska samtal angett att man överväger avskaffa dödsstraffet till år 2015, medan Afghanistan nyligen har brutit ett de facto-moratorium på dödsstraff.

I fråga om pressfriheten har utvecklingen i Asien under de senaste åren på många håll avstannat. Flera asiatiska länder rankas bland de sämsta i det index över pressfrihet som publiceras av organisationen Reportrar utan gränser. Näst sist av samtliga länder hamnar Nordkorea och dessförinnan återfinns Burma, Kina, Vietnam, Laos, Sri Lanka och Pakistan. Singapore hamnar långt ned på listan på grund av inskränkningar i medias verksamhet. Strikta förtalslagar leder till försiktighet hos medier och opposition. Det förekommer även frihetsberövande och fängslanden som reaktion mot journalistisk verksamhet och politiska aktiviteter. Samtidigt kan noteras en trend mot ett friare debattklimat. I Thailand tycks den tidigare positiva utvecklingen mot ökat oberoende för media försämrats och från Filippinerna rapporteras många fall av våld mot journalister.

Flyktingar har en utsatt ställning i många länder i regionen och etniska och nationella minoriteter diskrimineras på olika sätt i flera länder, bland annat i Kina, Indien, Vietnam, Thailand, Laos och Indonesien (Papua). Även i ett välutvecklat rättssamhälle som Japan förekommer uppgifter om diskriminering av nationella minoriteter.

7 Information och opinionsbildning

Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter ska ytterligare utvecklas som en aktuell och lättillgänglig informationskälla.

Information och opinionsbildning är centrala komponenter i arbetet för de mänskliga rättigheterna och en förutsättning för dess framgång. Effektiv och lättillgänglig information och opinionsbildning bidrar till att öka kunskapen om mänskliga rättigheter och till den enskildes möjligheter att åtnjuta sina rättigheter fullt ut. Det är också ett viktigt

7.1 Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter

Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter, www.manskligarattigheter.se är en viktig kanal för att sprida information om de mänskliga rättigheterna. På webbplatsen finns bland annat information om regeringens arbete för de mänskliga rättigheterna nationellt och internationellt, vilka konventioner Sverige tillträtt, vilka rapporter Sverige lämnat till internationella organisationer som övervakar staternas efterlevnad av konventionerna samt om de rekommendationer och synpunkter Sverige fått från dessa organisationer. Publiceringen av Utrikesdepartementets årliga rapporter om mänskliga rättigheter i världens länder brukar väcka betydande intresse. Webbplatsen innehåller också fördjupad information om olika frågor på särskilda temasidor. Regeringens webbplats för mänskliga rättigheter hade drygt 490 000 unika besökare under 2007.

Regeringen verkar också för att öka synligheten i EU:s politik för mänskliga rättigheter. EU publicerar varje år hundratals utrikespolitiska uttalanden, rapporter och andra ställningstaganden om läget för de mänskliga rättigheterna i världen. En årsbok publiceras om EU:s agerande för de mänskliga rättigheterna. Inför det svenska ordförandeskapet i unionen övervägs vad som kan göras för att ge ytterligare spridning åt denna viktiga information.

7.2 Rapporterna om mänskliga rättigheter i världens länder

Sveriges ambassader rapporterar kontinuerligt om läget för de mänskliga rättigheterna i sina respektive verksamhetsländer. Årliga rapporter om enskilda länder offentliggörs sedan 2003 på regeringens webbplats för de mänskliga rättigheterna. Rapporterna speglar och synliggör på ett konkret sätt regeringens prioritering av de mänskliga rättigheterna i utrikespolitikens olika politikområden. Rapporterna fyller också ett samhällsligt behov hos bland annat myndigheter, media, civila samhället och skolor av information, inte minst svenskspråkig sådan, om läget vad gäller de mänskliga rättigheterna i olika länder. Arbetet med att ta fram rapporterna är dock mycket resurskrävande och regeringen kommer därför att se över formerna för rapporteringen. I samband med det svenska ordförandeskapet i EU 2009 kommer Sverige att prioritera unionens gemensamma bevakning av de mänskliga rättigheterna och därför inte publicera egna rapporter om enskilda länder.

Sveriges arbete för mänskliga rättigheter, i utrikespolitiken och nationellt, ska bedrivas konsekvent och samstämmigt. Den svenska rättsordningen ska stå i överensstämmelse med de internationella konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige har anslutit sig till, och konventionerna ska följas på såväl statlig som kommunal nivå. Regeringens långsiktiga mål är att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige. För att uppnå detta mål är det viktigt att regelbundet se över vilka problem som kan finnas när det gäller skyddet för olika rättigheter i Sverige och att arbetet med att främja de mänskliga rättigheterna bedrivs samordnat. Det är också centralt att höja kunskapen och medvetenheten om de mänskliga rättigheterna.

Den nationella handlingsplanen för mänskliga rättigheter i Sverige (skr. 2005/06:95) utarbetades efter en konsultationsprocess där bland annat riksdagspartierna, myndigheter, kommuner och landsting, universitet och högskolor samt enskilda organisationer inbjöds att lämna synpunkter och förslag.

Fokus i handlingsplanen ligger på skydd mot diskriminering. Andra frågor som tas upp är funktionshindrades rättigheter, barnets rättigheter, nationella minoriteter och urfolket samerna, våld mot kvinnor inklusive frågor om hedersrelaterat våld och människohandel, rätten till arbete, bostad, hälsa och utbildning, rättsstatliga frågor samt asyl- och migrationsfrågor. Vidare aviseras åtgärder för att öka kunskapen och informationen om mänskliga rättigheter.

En interdepartemental arbetsgrupp i Regeringskansliet har i uppdrag att kontinuerligt följa upp genomförandet av de olika åtgärderna i handlingsplanen.

År 2006 inrättades också Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige med uppdrag att utifrån handlingsplanen stödja det långsiktiga arbetet med att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Delegationen ska stödja statliga myndigheter, kommuner och landsting, utarbeta och genomföra strategier för ökad information och kunskap om mänskliga rättigheter, stimulera det offentliga samtalet samt föreslå hur stödet till arbetet för de mänskliga rättigheterna i Sverige kan erbjudas när delegationen avslutat sitt uppdrag. Delegationen ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 31 mars 2010.

7.4 De enskilda organisationernas roll

En starkt civilt samhälle är nödvändigt för en välfungerande demokrati. De enskilda organisationernas fria åsiktsbildning är en viktig kraft i arbetet med mänskliga rättigheter och i synnerhet i auktoritära stater och samhällen som befinner sig i en återuppbyggnadsfas efter krig och konflikter. De enskilda organisationerna har visat sig vara centrala aktörer vad gäller värnandet och utvecklingen av mänskliga rättigheter och representerar ett stort kunnande och engagemang.

De enskilda organisationerna spelar också en viktig roll både genom sin opinionsbildande verksamhet och fältnärvaro. De fäster internationell

uppmärksamhet på situationen för mänskliga rättigheter i olika länder, på övergrepp och enskilda fall. Deras nätverk av medlemmar och rapportörer gör att de enskilda organisationerna ofta kan bidra till förhandsvarningar om förvärrade situationer vad gäller de mänskliga rättigheterna, vilka i sin tur ofta förebådar konflikter. Dessa medlemmar bidrar till försvaret av de mänskliga rättigheterna och till att sprida medvetenhet om den enskildes rättigheter i lokalsamhällena.

De enskilda organisationernas roll har genomgått en successiv förändring i takt med att insikten ökat om att de nya kriserna kräver en mer mångsidig krishantering, i synnerhet av civil krishantering. Avsikten är att skapa en hållbar fred som inte enbart innebär ett slut på våldet, utan även långsiktig säkerhet, demokrati, respekt för de mänskliga rättigheterna och utveckling.

Många organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter bedriver egen, tematisk forskning som förbättrar kunskapen om situationen i olika delar av världen. Genom lobbyverksamhet i de mellanstatliga organ som är verksamma i arbetet för mänskliga rättigheter har de stort inflytande på normbildningen och är där inte sällan värdefulla allierade till Sverige och EU. De enskilda organisationernas inrikes opinionsbildning, gentemot riksdag och allmänhet, har stor betydelse för den folkliga förankringen av, och stödet till, Sveriges politik för de mänskliga rättigheterna, för ett kraftfullt agerande och för finansiering av insatser för mänskliga rättigheter inom utvecklingssamarbetet. Samtidigt utgör de enskilda organisationernas kritik i vissa fall av regeringens hållning i specifika frågor en viktig balansmekanism. Regeringen lägger, av alla dessa skäl, stor vikt vid konsultationer mellan regeringen och de enskilda organisationerna, utöver ett löpande informationsutbyte.

8 Slutord

Denna skrivelse redogör för hur regeringen vill arbeta för de mänskliga rättigheterna under mandatperioden. Regeringens politik för de mänskliga rättigheterna är en politik för frihet från förtryck och syftar till att bidra till att de mänskliga rättigheterna ska komma alla till del, utan diskriminering. Regeringen vill öka människors makt och inflytande över sina liv genom att stärka individens rättigheter och motverka kränkningar och övergrepp varhelst de förekommer.

Regeringens strävan är att nå konkreta resultat genom ett fokuserat och målinriktat arbete. Regeringen kommer därför att prioritera åtgärder för att främja sambandet mellan mänskliga rättigheter, demokrati och utveckling och för att stärka de mänskliga rättigheternas betydelse i arbetet för fred och säkerhet. En särskild satsning görs på att stärka de mänskliga rättigheter, bland annat yttrandefriheten, som är en förutsättning för byggandet av rättsstater och fungerande demokratier.

Främjandet av de mänskliga rättigheterna ska genomsyra hela utrikespolitiken och bedrivas långsiktigt och samstämmigt som en integrerad och central del av såväl utvecklingssamarbetet som säkerhets- handels- asyl- och migrations- och miljöpolitiken. Regeringen avser att i juni 2008 lämna en särskild skrivelse till riksdagen om demokrati och

mänskliga rättigheter i svenskt utvecklingssamarbete. Regeringen kommer att bedriva arbetet för de mänskliga rättigheterna med kraft i EU, bland annat som en prioritet under det svenska ordförandeskapet hösten 2009, FN, Europarådet, OSSE och andra internationella organ där Sverige verkar.

I 60 år har de universella normerna i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna utgjort ett bindande åtagande för världens alla stater. Under decenniernas gång har det principiella ramverket utvecklats och stärkts. Många människors situation har förändrats till det bättre. Men fortfarande tvingas alltför många, i alltför många länder, att leva under förtryck och i misär under auktoritära regimer. Människor utsätts för kränkningar och grova övergrepp. Arbetet för de mänskliga rättigheterna måste fortsätta och efterlevnaden måste förbättras och stärkas. Sverige ska aktivt medverka till att detta arbete drivs framåt och vara en tydlig röst i värnandet av alla människors lika värde och rättigheter.

De centrala instrumenten om de mänskliga rättigheterna

Skr. 2007/08:109
Bilaga 1

1948 FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

FN-konventioner

- 1948 Konvention om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord
- 1951 Konvention angående flyktingars rättsliga ställning
- 1967 Protokoll angående flyktingars rättsliga ställning
- 1965 Internationell konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering
- 1966 Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- 1966 Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter
- 1966 Fakultativt protokoll till den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (om enskild klagorätt)
- 1989 Andra fakultativa protokollet till den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter syftande till dödsstraffets avskaffande
- 1979 Konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor
- 1999 Fakultativt protokoll till konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor
- 1984 Konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- 2002 Fakultativt protokoll till konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- 1989 Konvention om barnets rättigheter
- 2000 Fakultativt protokoll angående barnets rättigheter vid indragning av barn i väpnade konflikter

- 2000 Fakultativt protokoll angående barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi Skr. 2007/08:109 Bilaga 1
- 1990 Konvention om skydd för alla migrerande arbetare och deras familjemedlemmar (trädde i kraft 1 juli 2003)
- 2007 Konvention om rättigheter för personer med funktionshinder
- 2007 Fakultativt protokoll till konventionen om rättigheter för personer med funktionshinder

Regionala konventioner

- 1950 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen)
- 1952 Tilläggsprotokoll till Europakonventionen (skydd för egendom m.m)
- 1963 Protokoll nr 4 till Europakonventionen avseende erkännande av vissa andra rättigheter och friheter än dem som redan finns i konventionen och i dess första tilläggsprotokoll (rätten att fritt röra sig m.m.)
- 1983 Protokoll nr 6 till Europakonventionen avseende avskaffande av dödsstraffet
- 1984 Protokoll nr 7 till Europakonventionen (rättssäkerhetsgarantier vid utvisning av utlänningar, rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger m.m.)
- 2000 Protokoll nr 12 till Europakonventionen (allmänt förbud mot diskriminering) (har ännu ej trätt i kraft)
- 2002 Protokoll nr 13 till Europakonventionen avseende dödsstraffets avskaffande under alla omständigheter (trädde i kraft 1 juli 2003)¹
- 1961 Europeisk social stadga (reviderad 1996)
- 1988 Tilläggsprotokoll till den europeiska sociala stadgan
- 1995 Tilläggsprotokoll till den europeiska sociala stadgan angående ett kollektivt klagomålsförfarande
- 1987 Europeiska konventionen till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- 1992 Europarådets minoritetsspråkskonvention
- 1995 Europarådets ramkonvention för skydd av nationella minoriteter

¹ Utöver dessa protokoll har funnits ytterligare ett antal protokoll till Europakonventionen med processuella bestämmelser. Dessa har antingen upphävts eller intagits i själva konventionen.

- 1969 Den amerikanska konventionen om mänskliga rättigheter
- 1988 Additional protocol to the American Convention on human rights in the area of economic, social and cultural rights (San Salvador-protokollet)
- 1990 Protokollet till amerikanska konventionen om mänskliga rättigheter för att avskaffa dödsstraffet
- 1981 Den afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter
- 2003 Tilläggsprotokoll till den afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter om kvinnor i Afrikas rättigheter
- 1990 Cultural Charter for Africa
- 1999 African Charter on the Rights and Welfare of the Child
- 2006 African Youth Charter
- 2007 African Charter on Democracy, Elections and Governance
- 1985 Inter-American Convention to Prevent and Punish Torture
- 1994 Inter-American Convention on Forced Disappearance of Persons
- 1994 Inter-American Convention on International Traffic in Minors
- 1994 Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence Against Women

AU	Afrikanska unionen (African Union)
CAT	Konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)
CEDAW	FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)
CERD	Internationell konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination)
CRC	Konvention om barnets rättigheter (Convention on the Rights of the Child)
CSR	Socialt och miljömässigt ansvarstagande i näringslivet (Corporate Social Responsibility)
CSW	FN:s kvinnokommission (Commisson on the Status of Women)
EG	Europeiska gemenskaperna (European Community)
EIDHR	Europeiskt instrument för demokrati och mänskliga rättigheter (European Instrument for Democracy and Human Rights)
EU	Europeiska unionen (European Union)
EUMC	Europeiskt centrum för övervakning av rasism och främlingsfientlighet (European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia)
FN	Förenta nationerna (United Nations)
FRA	EU:s byrå för grundläggande rättigheter (The European Union Agency for Fundamental Rights)
GFATM	Globala fonden mot aids, tuberkulos och malaria (The Global Fund to fight AIDS, Tuberculosis and Malaria)
GUSP	EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik
HCNM	OSSE:s högkommissarie för frågor om nationella minoriteter (High Commissioner on National Minorities)

IACHR	Interamerikanska kommissionen för de mänskliga rättigheterna, (Inter-American Commission on Human Rights)	Skr. 2007/08:109 Bilaga 2
ICC	Internationella brottmålsdomstolen (International Criminal Court)	
ICCPR	Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (International Covenant on Civil and Political Rights)	
ICESCR	Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)	
ICRC	Internationella rödakorskommittén (International Committee of the Red Cross)	
IHL	Internationell humanitär rätt (International Humanitarian Law)	
ILO	Internationella arbetsorganisationen (International Labour Organization)	
IDEA	International Internationella institutet för demokrati och fria val (International Institute for Democracy and Electoral Assistance)	
MENA	Mellanöstern och Nordafrika	
NKP	Nationella kontaktpunkten	
OAS	De amerikanska staternas organisation (Organization of American States)	
ODIHR	Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (inom OSSE) (Office for Democratic Institutions and Human Rights)	
OECD	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (Organisation for Economic co-operation and Development)	
OSSE	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (Organization for Security and Co-operation in Europe)	
PGU	Politiken för global utveckling	
Sida	Styrelsen för internationellt utvecklingsarbete (Swedish International Development Cooperation Agency)	
SSR	Reform av säkerhetssektorn	
UNDP	FN:s utvecklingsprogram (United Nations Development Programme)	
UNESCO	FN:s organisation för undervisning, vetenskap och kultur	

	(United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)	Skr. 2007/08:109 Bilaga 2
UNFPA	FN:s befolkningsfond (The United Nations Population Fund)	
UNHCHR	FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (United Nations High Commissioner for Human Rights)	
UNHCR	FN:s högkommissarie för flyktingar (United Nations High Commissioner for Refugees)	
UNICEF	FN:s barnfond (United Nations Children's Fund)	
UNIFEM	FN:s utvecklingsfond för kvinnor (United Nations Development Fund for Women)	
WTO	Världshandelsorganisationen (World Trade Organization)	

Förenta nationerna

Förenta nationerna, FN, www.un.org

UNHCHR, FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, www.ohchr.org

FN:s råd för de mänskliga rättigheterna, www.ohchr.org

Internationella tribunalen för före detta Jugoslavien, www.un.org/icty

Internationella brottmålstribunalen för Rwanda, www.un.org/ictc

Specialdomstolen för Sierra Leone, www.sc-sl.org

Specialtribunalen för Kambodja, www.eccc.gov.kh

Global Compact, FN:s näringslivssamarbete för samhällsfrågor, www.unglobalcompact.org

UNICEF, FN:s barnfond, www.unicef.org

UNHCR, FN:s högkommissarie för flyktingar, www.unhcr.org

FN:s övervakningskommittéer till konventionerna, <http://www.ohchr.org/humanrights/bodies>

ILO, Internationella arbetsorganisationen, www.ilo.org

UNIFEM, FN:s utvecklingsfond för kvinnor, www.unifem.org

CSW, FN:s kvinnokommission, www.un.org/womenwatch/daw/csw

UNESCO, FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur, <http://portal.unesco.org>

FN:s fredsbyggandekommission, www.un.org/peace/peacebuilding

Europeiska unionen

Europeiska unionen, EU, <http://europa.eu>

FRA, EU:s byrå för grundläggande rättigheter, <http://fra.europa.eu>

EIDHR, Europiska initiativet för demokrati och mänskliga rättigheter, <http://ec.europa.eu/europeaid/where/worldwide/eidhr>

Europeiska unionens sida för mänskliga rättigheter, http://europa.eu/pol/rights/index_sv.htm

Europeiska rådets sida för mänskliga rättigheter, www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=822&lang=EN&m ode=g

Europarådet

Europarådet, www.coe.int

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, Europadomstolen, www.echr.coe.int/echr

Europarådets ministerkommitté, www.coe.int/cm

Kommissionen för mänskliga rättigheter, www.coe.int/commissioner

Europarådets hemsida för mänskliga rättigheter, www.coe.int/human_rights

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa

OSSE, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, www.osce.org

HCNM, Högkommissarien för frågor om nationella minoriteter, www.osce.org/hcnm

ODIHR, Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter, www.osce.org/odih

Övriga internationella organisationer

AU, Afrikanska unionen, www.africa-union.org

OAS, De amerikanska staternas organisation, www.oas.org

IACHR, Interamerikanska kommissionen för de mänskliga rättigheterna, www.cidh.oas.org

OECD, Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling, www.oecd.org

WTO, Världshandelsorganisationen, www.wto.org

Nordiska ministerrådet, www.norden.org

Världsbanken, www.worldbank.org

GFATM, Globala fonden mot aids, tuberkulos och malaria, www.theglobalfund.org

Övriga länkar

Regeringens webbplats för mänskliga rättigheter, www.manskligarattigheter.se

Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige, www.mrdelegationen.se

ICC, Internationella brottmålsdomstolen, www.icc-cpi.int

ICRC, Internationella rödakorskommittén, www.icrc.org

För ytterligare länkar till organisationer med flera hänvisas till regeringens webbplats för mänskliga rättigheter.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 mars 2008

Närvarande: Statsministern Reinfeldt, statsråden Olofsson, Odell, Bildt, Ask, Husmark Pehrsson, Leijonborg, Larsson, Erlandsson, Torstensson, Carlgren, Hågglund, Björklund, Littorin, Borg, Sabuni, Billström, Adelsohn Liljeroth, Tolgfors

Föredragande: statsrådet Bildt

Regeringen beslutar skrivelse 2007/08:109 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik

Beställningar:

Riksdagens tryckeriexpedition, 100 12 Stockholm

Tel: 08-786 58 10, Fax: 08-786 61 76

E-post: ordermottagningen@riksdagen.se